

KONSULTACJE SPOŁECZNE

POWIEDZ NAM, JAK...

JAKI BĘDZIE PROGRAM
OCHRONY ŚRODOWISKA?

RAPORT

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
Jaki był kontekst konsultacji?	4
Co było przedmiotem konsultacji?	4
Czemu będzie służył POŚ?	5
PRZEBIEG KONSULTACJI	6
Podsumowanie spotkań	6
Podsumowanie formularza opinii	7
Podsumowanie innych form konsultacji	7
ZESTAWIENIE OPINII	8
Opinie dotyczące pytania nr 1	8
Opinie dotyczące pytania nr 2	23
Opinie dotyczące pytania nr 3	35
Opinie dotyczące pytania nr 4	50
Opinie dotyczące pytania nr 5	59
Opinie dotyczące wskaźników	69
Opinie dotyczące zagadnienia: wrocławska przyroda	75
Ogólne opinie na temat POŚ	97
Pytania zadane podczas spotkań	100
Opinie poza zakresem konsultacji	107
PODSUMOWANIE	109
Konkluzje	109
Partnerzy lokalni	110
INFORMACJA O REALIZATORACH	111

NAZWA KONSULTACJI

Jaki będzie Program ochrony środowiska?

TERMIN KONSULTACJI

5–26 maja 2021

FORMY KONSULTACJI

- e-spotkanie dla NGO i środowiska naukowego | 13.05, g. 17.30
- e-spotkanie dla wrocławian i wrocławianek | 18.05, 17.30
- e-formularz opinii | 5–26.05

PROMOCJA KONSULTACJI

- BIP UMW, obwieszczenie
- plakaty (w mieście, na tablicach RO) – ok. 50
- Wrocław rozmawia: www, FB, Twitter, Instagram
- biuletyn miejski „wroclaw.pl”
- FB: wydarzenie, grupy osiedlowe, grupa WRO-NGO, fp: FEPS
- informacja dla samorządów osiedlowych i SCAL Wrocław, NGO (Tratwa Forum, Sektor3)
- maile do interesariuszy

LICZBA UCZESTNIKÓW

- e-spotkania | 30 osób

LICZBA OPINII

- e-formularz opinii | 30
- e-maile | 10

WPROWADZENIE

Jaki był kontekst konsultacji?

Obowiązek opracowania Programu ochrony środowiska (POŚ) wynika z ustawy Prawo ochrony środowiska. To dokument strategiczny, który określa założenia polityki miasta w zakresie ochrony środowiska. Stanowi podstawę funkcjonowania systemu zarządzania środowiskiem – spaja wszystkie działania i dokumenty dotyczące ochrony środowiska i przyrody na terenie miasta.

Program jest niezbędnym narzędziem, aby Wrocław rozwijał się w sposób zrównoważony, czyli w taki, który pozwala na dbanie o środowisko, poprawę komfortu życia mieszkańców i mieszkanek oraz umożliwia trwały wzrost gospodarczy.

Poprzedni dokument dla Wrocławia dotyczył lat 2016–2020; obecnie konsultowany Program ma obowiązywać do 2025 r.

Co było przedmiotem konsultacji?

Przedmiotem konsultacji była treść Programu ochrony środowiska dla miasta Wrocławia na lata 2021–2025 z perspektywą do 2030 r., a celem – zebranie opinii do przedstawionego przez Wydział Środowiska i Rolnictwa Urzędu Miejskiego Wrocławia projektu oraz jego aktualizacja na ich podstawie, po uwzględnieniu zasadności i trafności tych opinii.

Główne konsultowane tematy to: ochrona klimatu i jakość powietrza, zagrożenie hałasem i światłem, wpływ pola elektromagnetycznego, gospodarowanie wodami (w tym gospodarka wodno-ściekowa i retencja), zasoby geologiczne, ochrona bioróżnorodności i obszarów cennych

przyrodniczo, zielen miejska oraz przeciwdziałanie poważnym awariom przemysłowym zagrażającym środowisku.

Czemu będzie służył POŚ?

Uchwalenie POŚ z konkretnymi celami, działaniami i ich priorytetyzacją będzie bardzo pomocne przy pozyskiwaniu środków z funduszy krajowych lub zewnętrznych na zadania związane z ochroną środowiska. W ochronie środowiska działania w skali mikro przekładają się na działania i efekty w skali makro. Warto pamiętać, że Program służy także realizacji celów na poziomie regionalnym i krajowym oraz koresponduje z innymi dokumentami strategicznymi np. Polityką ekologiczną państwa 2030 czy Strategią Wrocław 2030.

PRZEBIEG KONSULTACJI

Podsumowanie spotkań

W ramach prowadzonych konsultacji odbyły się dwa e-spotkania. Pierwsze z nich odbyło się w czwartek, 13.05.2021 r., o godz. 17:30. Przeznaczone było dla naukowców i naukowczyń, przedstawicieli i przedstawicielek organizacji pozarządowych oraz lokalnych działaczy i działaczek. Drugie spotkanie miało miejsce we wtorek, 18.05.2021 r., o godz. 17:30. Adresowane było do mieszkańców i mieszanek Wrocławia.

W e-spotkaniach, które zorganizowane zostały na platformie do webinarów Clickmeeting, zapewniającej jednoczesną transmisję wizji i dźwięku, wzięły udział 30 osób (21 w pierwszym spotkaniu i 9 w drugim).

Spotkania były podzielone na trzy zasadnicze części: omówienie samego procesu konsultacyjnego, prezentacja projektu dokumentu strategicznego i dyskusja na czacie. W dyskusji padały konkretne pytania na temat projektu oraz uwagi do dokumentu, na które odpowiadali: dyrektor Wydziału Środowiska i Rolnictwa oraz przedstawiciele firmy Atmoterm S.A., odpowiedzialnej za przygotowanie konsultowanego dokumentu. Podczas pierwszego spotkania niektórzy z uczestników chcieli zabrać głos na forum i wypowiedzieć się na temat projektowanego dokumentu, nie tylko pisząc na czacie; ostatecznie w dyskusji udzielono głosu z fonią wszystkim, którzy chcieli go zabrać.

Z przebiegiem spotkań można zapoznać się za pomocą nagrań umieszczonych na stronie internetowej Wrocław Rozmawia, dostępnych pod linkiem:

<https://www.wroclaw.pl/rozmawia/jaki-bedzie-program-ochrony-srodowiska-e-spotkania>.

Podsumowanie formularza opinii

Przez cały czas trwania konsultacji można było wypełnić formularz. Miał on na celu zebranie opinii na temat projektu Programu ochrony środowiska dla miasta Wrocławia na lata 2021–2025 z perspektywą do 2030 r. Dostępny był on na stronie konsultacji. Zawarto w nim następujące pytania otwarte:

1. Poniżej wskaż, do którego z obszarów się odnosisz i jaka jest Twoja opinia w tej sprawie. Jak oceniasz zapisy Programu w tej sprawie? Czy są jakieś elementy, których Ci brakuje w Programie?
2. Który spośród obszarów działań jest według Ciebie najbardziej priorytetowy we Wrocławiu?
Napisz, dlaczego?
3. Poniżej wpisz, jakie działania Twoim zdaniem należy przede wszystkim podjąć w zakresie ochrony środowiska w najbliższych latach. Dlaczego?
4. Czy widzisz potrzeby w zakresie edukacji ekologicznej? Jeśli tak, wskaż problem lub zaproponuj działanie albo projekt.
5. Poniżej możesz wpisać dodatkowe opinie, które według Ciebie mają znaczenie w przygotowaniu Programu ochrony środowiska.

Wypełniono **30** formularzy. Szczegółowe opinie z elektronicznego formularza konsultacyjnego przedstawia **Załącznik nr 3** do niniejszego raportu.

Podsumowanie innych form konsultacji

Na skrzynkę mailową konsultacji nadesłano **10 opinii**. Ich treść znajduje się w **Załączniku nr 4**.

**Bardzo dziękujemy wszystkim mieszkankom i mieszkańcom
za udział w konsultacjach. Wasz głos jest ważny!**

ZESTAWIENIE OPINII

Opinie dotyczące pytania nr 1

Program ochrony środowiska odnosi się do 10 obszarów działań:

1. ochrona klimatu i jakości powietrza
2. zagrożenia hałasem
3. pola elektromagnetyczne i zanieczyszczenie światłem
4. gospodarowanie wodami
5. gospodarka wodno-ściekowa
6. zasoby geologiczne
7. gleby
8. gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów
9. zasoby przyrodnicze
10. zagrożenia poważnymi awariami

Poniżej wskaż, do którego z obszarów się odnosisz i jaka jest Twoja opinia w tej sprawie. Jak oceniasz zapisy Programu w tej sprawie? Czy są jakieś elementy, których Ci brakuje w Programie?

l.p.	Obszar Zasoby przyrodnicze	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Należy rozszerzyć plan i objąć ochroną: Park Krajobrazowy Doliny Bystrzycy oraz Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Łęgi nad Bystrzycą. Obszary te ulegają stopniowej degradacji w wyniku działalności ludzkiej, w tym turystyki. Bez dodatkowej ochrony, a najwyraźniej objęcie programem Natura 2000 jest niewystarczające, zostaną one bezpowrotnie zniszczone.	Opinia uwzględniona Nie ma jeszcze opracowanych planów ochrony i planów zadań ochronnych ani w odniesieniu do Parku Krajobrazowego Doliny Bystrzycy, ani do obszaru Natura 2000 Łęgi nad Bystrzycą. Aby skutecznie podejmować działania ochronne, w pierwszej kolejności należy dokonać rozpoznania, czy i gdzie występują przedmioty

		ochrony, jaki jest ich stan zachowania oraz walory krajobrazowe, a w dalszej kolejności wskazać cele ochrony wraz z zaplanowanymi, efektywnymi zadaniami. Z tego względu w Programie przewidziano zadania dotyczące opracowania i wdrożenia powyższych dokumentów planistycznych.
2	Uzupełnienie opisu Lasu Mokrzańskiego o informację, że ma on certyfikat HCVF 6 (las kluczowy dla tożsamości kulturowej lokalnych społeczności).	Opinia uwzględniona Las Mokrzański nie jest jedynym lasem, który na terenie Wrocławia ma walory pozwalające na wyznaczenie danej kategorii lasów HCVF. W opisie stanu lasów na terenie miasta dodano informację: <i>Lasy na terenie Wrocławia zostały także zakwalifikowane do kategorii HCVF, tj. lasów o szczególnych walorach przyrodniczych.</i> Więcej informacji oraz mapy: https://www.wroclaw.lasy.gov.pl/lasy-hcvf/#.YLoFmPkzbIX.
3	Rozpoczęcie prac projektowych mających na celu utworzenie rezerwatu na polach irygacyjnych Osobowic. Teren ten powinien być odpowiednio nawadniany, gdyż jest to ostoja dla setek gatunków rzadkich ptaków.	Wyjaśnienie Program nie jest dokumentem, w którym można wskazać na konieczność zalania (lub nie) pól irygacyjnych. Niewątpliwie należy zapewnić tym terenom właściwą ochronę, którą z kolei będzie można zaplanować po przeprowadzeniu trwającej inwentaryzacji. Aby racjonalnie podjąć decyzje odnośnie konieczności, lokalizacji i skali nawadniania pól irygacyjnych, konieczne jest podsumowanie wyników inwentaryzacji i waloryzacji powyższego obszaru.
4	Należy we wszystkich zapisach planistycznych zwiększyć minimalny obszar powierzchni biologicznie czynnej - obecnie panuje tendencja do	Wyjaśnienie W Programie zakłada się przede wszystkim zachowanie w jak w

	zabetonowywania ok. 80% terenów inwestycyjnych, nie mogą więc dziwić problemy z suszą, miejską wyspą ciepła i zanieczyszczeniem środowiska.	największym stopniu powierzchni biologicznie czynnej, a także pozostawienie roślinności naturalnej i jej integrowanie z zielenią urządzoną. Wskazano także, że tereny zieleni powinny być urządzone w taki sposób, aby stopień ich naturalności i bioróżnorodności był możliwie jak największy.
5	Zasoby przyrodnicze zostały bardzo słabo zdiagnozowane.	Wyjaśnienie W opinii nie wskazano, czego brakuje w diagnozie zasobów przyrodniczych, trudno się więc do niej odnieść.
6	W analizie SWOT dotyczącej zasobów przyrodniczych, w pierwszym punkcie w „mocnych stronach” napisano: „objęcie najcenniejszych walorów przyrodniczych na terenie miasta prawnymi formami ochrony przyrody (obszary Natura 2000, park krajobrazowy)”. Tymczasem niektóre obszary o najcenniejszych walorach przyrodniczych nie są objęte żadną formą ochrony przyrody. Przykładem może być teren pól irygacyjnych, który w dokumencie został zidentyfikowany jako jeden z najcenniejszych obszarów. W dokumencie brakuje rekomendacji dot. objęcia nowych obszarów ochroną czy powołania nowych form ochrony np. rezerwatów (Wrocław jako jedyne miasto w Polsce nie ma rezerwatu przyrody i użytków ekologicznych.) Na terenie miasta jest wiele cennych terenów, które takiej ochrony wymagają, np. Las Strachociński wraz z rzeką Piskorną, pola irygacyjne, itd.	Wyjaśnienie Jak wspomniano powyżej, na polach irygacyjnych prowadzona jest inwentaryzacja przyrodnicza, która pozwoli zebrać informacje o walorach przyrodniczych i wdrażać odpowiednie działania ochronne. Odnośnie innych terenów o wysokich walorach przyrodniczych w mieście warto powiedzieć, że w Programie przewidziano działania związane z przeprowadzeniem inwentaryzacji, a także z ustanawianiem nowych form ochrony przyrody.
7	Z opisu tego obszaru nie wynika, że zwiększanie bioróżnorodności jest priorytetem. Brakuje konkretnego programu zwiększenia	Wyjaśnienie W dokumencie przewiduje się zadania w zakresie zwiększania bioróżnorodności np.: - zadanie ZP.1.1.

	bioróżnorodności.	Kontynuacja prac nad opracowaniem i zatwierdzeniem planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000; - ZP.1.3. Uwzględnienie ochrony różnorodności biologicznej oraz walorów krajobrazowych w planowaniu przestrzennym (szczególnie korytarzy ekologicznych, terenów zalewowych) poprzez adekwatne zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego lub/i decyzjach o warunkach zabudowy.
8	W Programie brakuje konkretnego planu na rozszerzenie strefy zieleni wysokiej, powiększanie obszarów parków i tworzenie nowych parków w centrum. Należy przenosić ROD-y usytuowane w centrum Wrocławia (np. ROD Gajowice, ROD Marzenie, ROD Dalie, ROD Radość) na nieco oddalone od centrum tereny, a w ich miejscu zaplanować ogólnodostępną zieleni (leśną lub parkową) dla mieszkańców całego Wrocławia. Ogródki działkowe nie spełniają roli terenów zielonych, to zieleni sprywatyzowana, niefunkcjonalna dla przeważającej części społeczeństwa. Odległość do najbliższych lasów dla wrocławian jest dosyć znaczna (Lasy: Mokrzański, Ratyński, Rędziński, Osobowicki znajdują się na zupełnych peryferiach miasta), lasy te są też źle skomunikowane, w przeciwieństwie do ogromnych ROD-ów znajdujących się w odległości 3-4 km od rynku. Przeniesienie części ROD-ów na tereny wyprzedawane przez miasto deweloperom mogłoby doprowadzić do zazielenienia miasta.	Opinia częściowo uwzględniona Program jest dokumentem strategicznym (obejmuje 10 obszarów interwencji), nie zaś wykonawczym czy sektorowym. Dokładny projekt działań odnośnie zieleni znajdzie się m.in. w Planie Zazieleniania Miasta. Ponadto należy zwrócić uwagę, że w Programie jako jeden z mierników celu dodano "udział zieleni wysokiej w powierzchni miasta". Ogrody działkowe w większości należą do Skarbu Państwa i nie ma możliwości ich przenoszenia. W ostatnim czasie na ogrody patrzymy inaczej niż niegdyś: zostały one ponownie docenione ze względu na ograniczenia związane z pandemią oraz możliwością zapewnienia sobie zdrowego pożywienia w pobliżu miejsca zamieszkania lub w związku z ograniczeniami finansowymi. Zmiany te wpisują się w politykę miasta, promującą ogrodnictwo miejskie, które pozwala na skracanie łańcucha dostaw. Przyznać trzeba, że część ogrodów znajduje się blisko obszarów gęsto zaludnionych, a zarazem z ograniczonym dostępem do zieleni. W związku z tym Miasto chętnie podejmuje współpracę z Polskim Związkiem Działkowców w celu

		otwierania fragmentów ogrodów do użytku publicznego na określonych, obustronnie zaakceptowanych warunkach (np. ogrody na Gajowicach czy Karłowicach). Nie do przecenienia jest również bioróżnorodność ogrodów działkowych (choć nie są one wykorzystywane jedynie pod uprawę, ale również pod rekreację). Ogrody są też siedliskiem miejskiej fauny, a ich przekształcenie na parki mogłoby znacząco wpłynąć na jej siedlisko.
9	Należy tworzyć nowe użytki ekologiczne i automatycznie objąć ochroną doliny rzeczne i obszary podmokłe.	Opinia uwzględniona W Programie przewidziano działania związane z tworzeniem nowych form ochrony przyrody – w tym także użytków ekologicznych (zadanie ZP.3.1. Utrzymywanie i ustanawianie form ochrony przyrody, w tym konserwacja pomników przyrody).
10	Należy zabezpieczyć doliny rzeczne przed zabudową.	Opinia uwzględniona W Programie wielokrotnie podkreślono konieczność zapewnienia w możliwie jak najszerszym zakresie retencji naturalnej, przede wszystkim w dolinach rzek. Ponadto jako zagrożenie dla zasobów przyrodniczych wskazano presję: zabudowy, komunikacyjną i turystyczną. W celu ochrony zasobów przyrodniczych, naturalnych układów dolin rzek, a także naturalnej retencji ujęto w Programie zadania dotyczące odpowiedniego planowania przestrzennego w tym zakresie; powinny one być brane pod uwagę w opracowaniu i aktualizacji MPZP (miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego). Są to zadania:

	- OKJP. 1.2. Uwzględnianie w dokumentach planistycznych (miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego) zapisów wpływających na ograniczenie emisji zanieczyszczeń, wspierających adaptację do zmian klimatu oraz zmierzających do neutralności klimatycznej (m.in. zachowanie korytarzy przewietrzania na obszarach zabudowanych, terenach zieleni, na terenach inwestycyjnych, wyznaczanie udziału powierzchniowego zieleni wysokiej, kształtowanie tzw. zielonych dachów, przeznaczania miejsc pod zabudowę mieszkaniową w lokalizacjach o dogodnym dostępie do infrastruktury, m.in. komunikacyjnej, ciepłowniczej, rozwoju sieci transportu zbiorowego i mobilności aktywnej, a także określanie wymaganej powierzchni biologicznie czynnej, w tym również udziału tzw. gruntu rodzimego, wprowadzanie zapisów dotyczących zagospodarowania wód opadowych); - GW.4.2. Uwzględnianie w dokumentach planistycznych map zagrożenia powodziowego, obszarów szczególnego zagrożenia powodzią; - GL.1.2. Wprowadzanie do dokumentów planistycznych zapisów dotyczących ochrony
--	---

		funkcji środowiskowych gleb. Przeredagowano zapis zadania ZP. 1.3, dodając tereny zalewowe. Aktualne brzmienie jest następujące: <i>ZP.1.3. Uwzględnienie ochrony różnorodności biologicznej oraz walorów krajobrazowych w planowaniu przestrzennym (szczególnie korytarzy ekologicznych, terenów zalewowych) poprzez adekwatne zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego lub/i decyzjach o warunkach zabudowy.</i> Ponadto należy zaznaczyć, że mapy powodziowe w aktualizowanym Studium zostaną zaktualizowane na stan 2020 r. Natomiast zmiany MPZP to proces długotrwały i prawdopodobnie będzie przebiegać stopniowo wraz z aktualizacją wspomnianych dokumentów.
11	Należy zapewnić ochronę lasów miejskich i podmiejskich.	Opinia uwzględniona Ochrona lasów i zrównoważona gospodarka leśna zostały uwzględnione w celach i działaniach Programu.
12	Należy zagwarantować ochronę terenów zieleni naturalnej przed „udostępnianiem”.	Opinia uwzględniona Presja turystyczna i rekreacyjna zostały zidentyfikowane jako zagrożenia dla ekosystemów na terenie miasta. Stąd zaproponowano m.in. wdrożenie działań w zakresie kanalizacji ruchu rekreacyjnego i turystycznego (Zadanie ZP.1.4.).
13	Konieczne jest zabezpieczenie siedlisk i gatunków chronionych przed inwestycjami.	Wyjaśnienie Procesy inwestycyjne są oceniane w ramach oceny oddziaływania na środowisko. Aby odpowiednio zabezpieczyć tereny wartościowe pod

		względem przyrodniczym i krajobrazowym, muszą być one przede wszystkim odpowiednio rozpoznane i opisane (także zlokalizowane).
14	Powinno się wyłączyć tereny zieleni naturalnej z obszarów, na których można realizować projekty WBO.	Opinia nieuwzględniona Nie jest możliwe wyłączenie tych terenów z projektów WBO, ponieważ często dotyczą one właśnie takich obszarów. Natomiast na wspomnianych terenach można tak projektować (realizować projekty), aby zachować jak najlepsze warunki dla siedlisk, flory i fauny. Przykładem we Wrocławiu może być np. park Czarna Woda.
15	Należy tworzyć nowe parki na terenach poprzemysłowych i pokolejowych oraz na polach uprawnych.	Wyjaśnienie Program wskazuje na konieczność rekultywacji gruntów w kierunkach, m.in. leśnym czy przyrodniczym, a także na zwiększanie terenów zieleni oraz jej utrzymanie. Tereny na nowe urządzenia zieleni zostaną wyznaczone w aktualizowanym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jak również w Planie Zazieleniania Miasta.
16	Ważne jest zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych, dlatego trzeba wprowadzić zakaz grodzenia osiedli.	Wyjaśnienie Zapisy w Studium oraz w dokumentach planistycznych zapewniają ochronę korytarzy ekologicznych. W Programie założono realizację działań związanych z wdrożeniem zapisów w dokumentach planistycznych w taki sposób, aby uwzględniały one konieczność ochrony korytarzy ekologicznych oraz terenów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

		Program nie jest dokumentem, za pomocą którego można ustanawiać nakazy i zakazy.
17	Konieczne jest dokonanie inwentaryzacji przyrodniczej we Wrocławiu.	Opinia uwzględniona Działanie dotyczące konieczności prowadzenia inwentaryzacji i monitoringu zasobów przyrodniczych zostało uwzględnione w harmonogramie Programu.
I.p.	Obszar Gospodarowanie wodami	
1	Susza w poprzednich latach była sporym problemem, zarówno dla mieszkańców Wrocławia, jak i dla samej przyrody. Należy zwiększyć ilość roślinności w miejscach, gdzie to jeszcze jest możliwe.	Wyjaśnienie Konieczność podejmowania działań mitygacyjnych i adaptacyjnych do zmian klimatu została podkreślona w Programie, podobnie jak konieczność podnoszenia zdolności retencyjnych oraz zazieleniania miasta (m.in. w części dotyczącej zasobów przyrodniczych oraz gospodarowania wodami). W każdym z komponentów środowiska, w którym było to możliwe, wskazano uwzględnienia w powyższym zakresie, jak również w zakresie oddziaływania na środowisko. Należy jednak pamiętać, że zmiany klimatyczne zachodzą w aspekcie globalnym, a choć działania na terenie Miasta Wrocławia są niezwykle ważne, jednak stanowią zaledwie element w podejmowanych w powyższym zakresie działaniach w skali regionu i kraju.
2	Należy przemyśleć wdrażanie zielonej-niebieskiej infrastruktury. Obecnie jest ona często błędnie rozumiana, a przez to niszczy się istniejące zasoby przyrodnicze i niepotrzebnie przeznaczają ogromne środki na tworzenie systemów retencjonujących wodę tam, gdzie ta	Wyjaśnienie Program zakłada konieczność wspierania naturalnej retencji poprzez zrównoważone gospodarowanie wodami opadowymi, rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury oraz przez powiększanie terenów zieleni.

	retencja już istnieje, zamiast stosować ją na nowych terenach inwestycyjnych o nawierzchniach nieprzepuszczalnych.	Inwestycje na gruntach miejskich są prowadzone zgodnie ze standardami wskazanymi w: - Zarządzeniu Prezydenta Wrocławia nr 1158/19 z dnia 17 czerwca 2019 r. w sprawie gospodarowania wodami opadowymi we Wrocławiu, - Zarządzeniu nr 2785/20 Prezydenta Wrocławia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie Standardów planowania i projektowania ulic z uwzględnieniem zielono-niebieskiej infrastruktury - oraz Zarządzeniu Prezydenta Wrocławia nr 1217/19 w sprawie ochrony drzew i rozwoju terenów zieleni Wrocławia z dnia 28 czerwca 2019 r. -
I.p.	Obszar Ochrona klimatu i jakości powietrza	
1	Brakuje akcji prewencyjnych w okresie jesienno-zimowym dot. rodzajów paliwa stosowanego w piecach. Zanieczyszczenie powietrza w tym okresie przekracza wielokrotnie dopuszczalne normy.	Wyjaśnienie Roczna ocena jakości powietrza nie wykazała przekroczeń zanieczyszczeń pyłowych w 2020 r. na terenie miasta. Urząd Miejski Wrocławia od lat prowadzi kampanię informacyjną, edukacyjną oraz promującą dofinansowania w zakresie wymiany kotłów. Straż Miejska przeprowadza także ok. 4,5 tys. kontroli palenisk rocznie. W Programie przewidziano zadania poświęcone wymianie kotłów, edukacji mieszkańców i mieszkanki w tym zakresie, a także kontroli nieruchomości.

2	Należy zwiększyć liczbę drzew, szczególnie na śródmiejskich osiedlach jak np. Kleczków.	Opinia uwzględniona W Programie zaakcentowano konieczność wspierania naturalnej retencji, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury, jak również powiększania terenów zieleni.
3	Nie należy wycinać istniejących drzew.	Opinia uwzględniona Zarówno dla Miasta, jak też w Programie priorytetami są: tworzenie nowych (zintegrowanych z już istniejącymi) terenów zieleni, jak też zachowanie zieleni już istniejącej.
4	W obrębie każdego osiedla powinien zostać stworzony park. Brak parku jest szczególnie uciążliwy na Kleczkowie, gdzie dostęp do innych parków (jak Słowiński czy Kasprowicza) jest utrudniony z powodu rzeki oraz torów.	Wyjaśnienie Miasto, planując tereny pod zieleń, kieruje się w pierwszej kolejności możliwością zapewnienia dostępności i ciągłości układów komunikacyjnych. W ten sposób w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP) uwzględnia się dodatkowo wyznaczone tereny zielone, zwiększające mieszkańcom dostępność do nich w promieniu 300 m, z dotychczasowego poziomu 78% do 91% (a w centrum – z 89% do 99%). Na powstawanie terenów zieleni wpływ mają również możliwości faktyczne, np. własność. Dlatego Miasto podejmuje kroki, by pozyskać od Skarbu Państwa tereny pod Klin Wojszycki, który zwiększyłby dostępność dla terenów osiedli Wojszyc i Jagodna, czy też by powstał park na Kępie Mieszczańskiej. Na dostępność wpływają również formy zieleni, np. usytuowanie wzdłuż rzek czy bliskość lasów. O tym, gdzie powstaje zieleń i jaka jest jej forma, decydują w

		ostatnich latach również potrzeby społeczne: oddano głos mieszkańcom (można wyrazić go przez Wrocławski Budżet Obywatelski czy przez Fundusz Osiedlowy). W ostatnich latach powstaje o wiele więcej mniejszych terenów zieleni, co wiąże się z potrzebą aktywnego spędzenia czasu bliżej domu.
5	Nie powinno się dopuszczać do powstawania dużych osiedli (jak np. Promenady Wrocławskiej) bez dostępu do odpowiedniego zaplecza (poczta, szkoły, przedszkola, park, centra sportowe) w zasięgu dystansu możliwego do pokonania pieszo (spacer), bo powoduje to zwiększony ruch na ulicach i korki, a przez to – zanieczyszczenie powietrza.	Opinia uwzględniona W Programie jako zagrożenie opisano presję zabudowy na terenach zielonych i cennych pod względem przyrodniczym oraz krajobrazowym. Z tego powodu wprowadzono do harmonogramu działania dotyczące planowania przestrzennego, służącego zasobom zieleni i zasobom przyrodniczym.
6	Należy monitorować jakość powietrza w różnych częściach miasta. Na zachodzie Wrocławia nie istnieje żadna stacja pomiaru zanieczyszczenia powietrza. Biorąc pod uwagę liczną zabudowę jednorodzinną, gdzie często ogrzewa się przestarzałymi piecami, oraz stare kamienice w Leśnicy, warto również tę część miasta zacząć monitorować. Postuluję utworzenie brakującej stacji w Leśnicy.	Opinia nieuwzględniona Pomiary jakości powietrza prowadzone są przez RWMŚ GIOŚ (Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska Głównego Inspektora Ochrony Środowiska) we Wrocławiu. Na terenie Wrocławia zlokalizowanych jest 5 stacji pomiarowych: 1. wyb. J. Conrada-Korzeniowskiego: miejska, 2. ul. Orzechowa: miejska, 3. ul. Na Grobli: miejska, 4. al. Wiśniowa: komunikacyjna, 5. ul. Bartnicza: podmiejska-ozonowa. RWMŚ GIOŚ posiada wystarczającą liczbę stacji pomiarowych niezbędnych do określenia poziomu zanieczyszczenia powietrza w mieście, w związku z czym nie ma potrzeby instalowania dodatkowych punktów

		monitoringu powietrza.
7	Warto zastanowić się nad problemem kumulacji emitentów zanieczyszczeń na niewielkim obszarze i odległości źródeł emisji od zabudowań. Przykładowo na Złotnikach od lat funkcjonuje fabryka chemiczna (drugi największy emitent zanieczyszczeń we Wrocławiu). A istnieją plany, by postawić nieopodal punkt przetwarzania gruzu budowlanego, czyli kolejnego emitenta zanieczyszczeń. Zarówno na Złotnikach, jak i Jerzmanowie przeważa zabudowa jednorodzinna, która także przyczynia się do zwiększenia emisji niskiej. Tym samym na osiedlach, które już borykają się z problemem zanieczyszczonego powietrza, bierze się pod uwagę zwiększenie poziomu zanieczyszczeń. Takie działania powinny być wykluczone.	Wyjaśnienie Decyzje związane z emisją zanieczyszczeń do powietrza uwzględniają także pomiary jakości powietrza prowadzone przez GIOŚ RWMS we Wrocławiu. Zakłady działają na podstawie pozwolenia na wprowadzanie do powietrza substancji gazowych i pyłowych emitowanych z instalacji (monitorowane są przez WIOŚ we Wrocławiu).
8	Nie należy powoływać się w dokumencie na Plan Gospodarki Niskoemisyjnej - nie zrealizowano żadnego ze 3 opisanych w nim celów.	Wyjaśnienie Plan Gospodarki Niskoemisyjnej obowiązuje nadal na terenie Miasta i jest realizowany. Z tego względu Program uwzględnia także zapisy tego dokumentu.
9	Miasto powinno wycofać się z dofinansowywania źródeł ogrzewania wykorzystujących paliwa kopalne.	Wyjaśnienie Miasto realizuje dofinansowania zgodnie z dokumentami krajowymi i regionalnymi w zakresie ochrony powietrza, jak również zgodnie z możliwościami technicznymi i finansowymi.
l.p.	Obszar Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	
1	Konieczne jest ustawianie większej liczby koszy na śmieci. Dotyczy to:	Wyjaśnienie

	- ulic i osiedli na terenie całego miasta, - traktów spacerowych na terenach nad Odrą i wałów przeciwpowodziowych z funkcją spacerową, - terenów zielonych.	Obecnie w pasie drogowym znajduje się ponad 7 tys. koszy ulicznych. Cały czas są dostawiane nowe. Wynika to zarówno ze zmian w pasie drogowym (np. przebudowa ulic), jak i z wniosków (mieszkańców, publicznych i prywatnych jednostek organizacyjnych itp.). Podczas prowadzonych przez Ekosystem działań edukacyjnych i informacyjnych mieszkańcy informowani są o zasadach dotyczących montażu nowych koszy ulicznych oraz ich przeznaczenia. Na terenie innych nieruchomości niż pas drogowy za postawienie i utrzymanie koszy odpowiada zarządca/właściciel nieruchomości.
2	Większość mieszkańców nie segreguje odpadów. Mimo selektywnych pojemników, do każdego z nich trafiają wszelkie odpady. W efekcie np. w pojemniku na plastik i metale jest szkło, papier itd. Konieczne trzeba wprowadzić bardziej restrykcyjną kontrolę i wprowadzać kary. Konieczne jest także otwarcie kolejnych punktów PSZOK, gdyż obecnie jest ich zdecydowanie za mało.	Opinia uwzględniona W Programie wskazano na konieczność edukacji w zakresie gospodarki odpadami oraz wzmocnienia selektywnej zbiórki odpadów, także poprzez tworzenie nowych PSZOK – stacjonarnych i mobilnych.
3	Szkoda, że władze Miasta w dalszym ciągu nie chcą rozważyć możliwości zbudowania instalacji, która pozwoli na przetwarzanie odpadów powstających we Wrocławiu. Dążenie do poprawy efektywności selektywnej zbiórki i recyklingu odpadów oraz zapobiegania ich powstawaniu jest jak najbardziej słuszne, ale przykłady krajowe i zagraniczne pokazują, że w gospodarce odpadami potrzebna jest dywersyfikacja. Nawet przy zwiększeniu ilości odpadów	Opinia nieuwzględniona Program jest zgodny z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami.

	poddawanych recyklingowi i przy ograniczeniu ilości powstających odpadów zawsze pozostanie część, która nie nadaje się do wykorzystania i będzie trzeba przeznaczyć ją do przekształcenia termicznego lub składowania. W przypadku braku własnej instalacji Miasto jest skazane na korzystanie z innych, a mieszkańcy muszą ponosić koszty transportu odpadów (często to duże odległości). Inne polskie miasta (Kraków, Poznań itp.), dzięki wsparciu funduszy unijnych, mają takie instalacje. Daje to większą niezależność i więcej możliwości organizacji gospodarki odpadami. Mogą także (np. dzięki budowie nowoczesnych spalarni) wykorzystywać energię z odpadów (a część tej energii może być zaliczona do energii ze źródeł odnawialnych).	
I.p.	Obszar Gleby	
1	Warto wprowadzić kontrolę gleby w okolicach szkół podstawowych i przedszkoli. Monitoring jakości gleby jest szczególnie istotny przy placówkach, gdzie zostały założone ogródki warzywne uprawiane przez uczniów - należy upewnić się, że hodowane warzywa nie zawierają szkodliwych metali ciężkich.	Wyjaśnienie Monitoring gleb jest prowadzony przez GIOŚ RWMS we Wrocławiu.
I.p.	Obszar Pola elektromagnetyczne	
1	Program nie zawiera opisu inicjatyw na poziomie lokalnym. Wyniki pomiarów nie skłaniają do podejmowania żadnych radykalnych działań, niemniej jednak Miasto, poprzez lokalnie podejmowane decyzje, może stymulować rozwój szerokopasmowych sieci	Wyjaśnienie W zakresie pól elektromagnetycznych (PEM) od wielu lat nie odnotowano przekroczeń na terenie Wrocławia, natomiast zakładany rozwój sieci 5G będzie się odbywał z jednoczesnym rozwojem monitoringu oraz

światłowodowych tak, aby nasycenie nimi miało korzystny wpływ na wyeliminowanie lub skrócenie odcinków transmisji sygnałów realizowanych poprzez medium radiowe. Specyfikacja sieci 5G pozwala na stosowanie rozwiązań wykorzystujących transmisję na krótkich odcinkach w pasmach, w których wymagane dla poprawnej transmisji moce promieniowania są znikome w porównaniu do obecnie stosowanych. Rozwój kablowej infrastruktury światłowodowej przyczyni się zatem do znacznej redukcji PEM i pozwoli na lepszy rozwój sieci 5G. Program nie odnosi się do potrzeby modernizacji napowietrznych linii przesyłowych przecinających miasto. Nie przedstawia raportu co do stanu energetycznych urządzeń przesyłowych. W rozdziale dot. pól magnetycznych program p poza dbałością o wysokość pól PEM powinien odnosić się również do tzw. „smogu radiowego” w całym wykorzystywanym widmie radiowym. Ochrona środowiska to również dbałość o czystość tego widma.	podejmowaniem działań informujących mieszkańców o jego wynikach, o czym wspomniano w Programie. Należy pamiętać, że Program ochrony środowiska to dokument strategiczny. Ocena stanu środowiska oparta jest o dane z aktualnego Raportu GIOŚ.
---	---

Opinie dotyczące pytania nr 2

Który spośród obszarów działań jest według Ciebie najbardziej priorytetowy we Wrocławiu?

I.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Miejska zieleń wpływa na mikroklimat miast: obniża temperaturę, podnosi	Opinia uwzględniona

	wilgotność powietrza, przeciwdziała skutkom wiatrów i upałów, chroni przed podtopieniami, oczyszcza powietrze. Ogromną rolę w systemie miejskiej zieleni odgrywa tzw. zieleń naturalna (rozproszona, nieurządzona). Lasy, murawy, łąki, ziołorośla, zbiorowiska ruderalne, szuwary, skupiny krzewów, spontanicznie wyrosłe drzewa i zadrzewienia, w dużej mierze rodzime, są enklawami przyrody w mieście. Tworzą habitaty i refugia dla licznych gatunków roślin, grzybów i zwierząt i jako takie wspierają różnorodność biologiczną.	Temat zachowania oraz powiększania terenów zieleni naturalnej w Programie jest szeroko podnoszony oraz akcentowany. Wskazano konieczność zachowania oraz rozszerzania terenów zieleni naturalnej.
2	W mieście brakuje ochrony drzew z prawdziwego zdarzenia, wycinki są często niepotrzebne i rekompensowane w niezadowalający sposób, brakuje zieleni i retencji.	Opinia uwzględniona Program zakłada konieczność wspierania naturalnej retencji, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury i powiększania terenów zieleni. Wycinki na gruntach miejskich są prowadzone zgodnie ze standardami wskazanymi w Zarządzeniu Prezydenta Wrocławia Nr 1217/19 w sprawie ochrony drzew i rozwoju terenów zieleni Wrocławia z dnia 28 czerwca 2019 r. Obowiązuje także Zarządzenie nr 2785/20 Prezydenta Wrocławia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie Standardów planowania i projektowania ulic z uwzględnieniem zielono-niebieskiej infrastruktury.
3	Park Krajobrazowy Bystrzycy zasługuje na lepsze traktowanie niż obecnie. Niestety, odkryty podczas pandemii obszar przeżywa najazd osób, które nie umieją uszanować go.	Opinia uwzględniona W Programie wskazano konieczność przede wszystkim opracowania planu ochrony dla parku krajobrazowego, jak również wdrażanie zapisów i wskazań planu. Program wskazuje także działanie dotyczące podejmowania działań ochrony czynnej i monitoringu siedlisk i gatunków.

4	Lasy miejskie (zwłaszcza Las Mokrzański) są nadmiernie wycinane.	Wyjaśnienie Wycinka lasów będących w zarządzie Lasów Państwowych odbywa się zgodnie z przyjętymi planami urządzania lasu. Natomiast lasy komunalne Wrocławia są lasami ochronnymi, na terenie których nie prowadzi się leśnej gospodarki produkcyjnej. Jedyną formą wycinki drzew, jaką prowadzi Zarząd Zieleni Miejskiej w lasach komunalnych, to: - cięcia sanitarne – dotyczą usuwania drzew martwych, wiatrołomów i wiatrowałów oraz drzew niebezpiecznych (pochylonych nad alejkami spacerowymi, zawieszonych na innych drzewach), które stanowią realne zagrożenia dla odwiedzających las ludzi, - cięcia pielęgnacyjne – dotyczą niezbędnych zabiegów pielęgnacyjnych prowadzonych w drzewostanach młodszych klas wieku. Pozyskanie drewna prowadzi się przy czyszczeniach późnych oraz trzebieżach wczesnych i późnych. Obecnie ok. 30% pozyskanego drewna pozostaje w lesie w celu wzbogacania ekosystemów leśnych.
5	Szybki rozwój miasta, coraz większa ekspansja budownictwa oraz zmiany klimatyczne powodują duże straty przyrodnicze. Tymczasem to zasoby przyrodnicze decydują o jakości życia w mieście i są jego cennym skarbem.	Opinia uwzględniona Zagrożenia związane z presjami zabudowy, komunikacyjną i rekreacyjną na zasoby przyrodnicze zostały także zidentyfikowane w Programie. W celu zapobiegania niekorzystnym zmianom i utracie walorów przyrodniczych i krajobrazowych miasta, wskazano zadania w zakresie planowania przestrzennego, a także planowania zieleni we Wrocławiu.

6	Bez skutecznej ochrony zasobów przyrodniczych będziemy odczuwać niekorzystne skutki zdrowotne, ekonomiczne i społeczne życia w mieście.	Opinia uwzględniona Opinia jest zgodna z wyrażonymi w Programie wnioskami w zakresie ochrony walorów przyrodniczych i postępujących zmian klimatu.
7	Najlepiej znaczną część terenów pozostawić w stanie naturalnym, jak np. tereny po polach irygacyjnych.	Opinia uwzględniona W Programie opisano konieczność pozostawienia zieleni naturalnej i spontanicznej, a także jej integrację z układami zieleni urządzonej.
8	Dbanie o zasoby przyrodnicze to kluczowe działanie dla spowolnienia zmian klimatu, z którym to problemem Miasto sobie kompletnie nie radzi.	Wyjaśnienie Konieczność podejmowania działań mitygacyjnych i adaptacyjnych do zmian klimatu została podkreślona w Programie. W każdym z komponentów środowiska, w którym było to możliwe, wskazano zadania w powyższym zakresie (jak również oddziaływania na środowisko). Należy jednak pamiętać, że zmiany klimatyczne zachodzą w aspekcie globalnym, a działania na terenie Miasta Wrocławia, choć są niezwykle ważne, stanowią jednak jedynie element w podejmowanych w powyższym zakresie działaniach w skali regionu i kraju.
9	Zasoby przyrodnicze to życie, tlen, możliwość wypoczynku, odstresowania się, a jednocześnie możliwość poznania fauny i flory na tych terenach.	Wyjaśnienie Wartość zasobów przyrodniczych i zieleni została opisana w Programie.
10	Wrocław ma problemy w zakresie wartościowych terenów zielonych. Zazielenianie parkingów nie jest odpowiedzią na decyzje planistyczne Miasta i brak sensownej zieleni w centrum lub na nowych osiedlach.	Wyjaśnienie W Programie wskazano szereg działań w zakresie rozpoznania walorów przyrodniczych, powołania nowych form ochrony przyrody, podejmowania działań ochrony czynnej, rozwoju zieleni (zarówno naturalnej, jak i urządzonej, w tym

		elementów zazieleniających, np. zielone ściany, dachy), a przede wszystkim w zakresie planowania przestrzennego (należy uwzględnić m.in. potrzebę ochrony korytarzy ekologicznych i zachowania w mieście terenów nie przekształconych przez człowieka).
I.p.	Obszar Ochrona klimatu i jakości powietrza	
1	Działania Miasta na rzecz wymiany ogrzewania węglowego są zbyt powolne.	Wyjaśnienie Miasto Wrocław będzie kontynuować wymianę kotłów na paliwo stałe, jednak tempo wymian jest uzależnione także od woli mieszkańców i mieszkank. Zgodnie z raportem Polskiego Alarmu Smogowego Miasto Wrocław jest w czołówce miast Polski pod względem liczby wymienianych kotłów, zaraz za Krakowem (https://energia.rp.pl/smog/27728-raport-pas-zolwie-tempo-wymiany-kopciuchow).
2	Ochrona klimatu i jakości powietrza to kluczowe działanie dla spowolnienia zmian klimatu, z którym to problemem Miasto sobie kompletnie nie radzi.	Wyjaśnienie Wyniki pomiarów jakości powietrza na terenie miasta Wrocławia prowadzone w ciągu ostatnich lat wskazują na systematyczną poprawę jakości powietrza. Roczna ocena jakości powietrza za 2020 r. wykazała przekroczenia w strefie aglomeracji wrocławskiej wyłącznie dla benzo(a)pirenu oraz ozonu.
3	Jesteśmy u progu katastrofy klimatycznej.	Wyjaśnienie Autorzy Programu oraz władze Miasta Wrocławia są tego świadomi, z tego względu kwestie klimatyczne – adaptacji, ale także zapobiegania zmianom klimatu – zostały w Programie szeroko opisane; wyznaczono też działania w tym zakresie.

4	Nie można dopuścić do dużych zmian klimatycznych.	Wyjaśnienie W Programie w każdym z komponentów poruszone zostały tematy dotyczące mitygacji i adaptacji do zmian klimatu, a także wyznaczono działania możliwe do realizacji w skali miejskiej.
5	Musimy dbać o klimat i powietrze, aby przetrwać.	Opinia uwzględniona W Programie w każdym z komponentów poruszone zostały tematy dotyczące mitygacji i adaptacji do zmian klimatu, a także wyznaczono działania możliwe do realizacji w skali miejskiej.
6	Efekt miejskiej wyspy ciepła co rok wywołuje setki nadmiarowych zgonów.	Wyjaśnienie W Programie problem wzrostu temperatury na terenie miasta został poruszony. Zaproponowano działania, m.in. w zakresie planowania przestrzennego, rozszerzania terenów zieleni, gospodarki wodnej.
7	Czyste powietrze potrzebne jest nam do zdrowego i normalnego życia.	Opinia uwzględniona Nie pozostawia to wątpliwości, więc w Programie zapisano konieczne działania w zakresie obniżania emisji ze źródeł komunalno-bytowych, transportu oraz źródeł przemysłowych.
8	Zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb mają największy bezpośredni wpływ na nasze zdrowie.	Wyjaśnienie Z tego względu opisano stan środowiska na terenie Miasta Wrocławia oraz określono działania w zakresie ograniczenia emisji poszczególnych zanieczyszczeń do środowiska.
9	Ciągłe przebywanie w miejscach z zanieczyszczonym powietrzem ma bardzo negatywny wpływ na zdrowie. Do poprawy w tym zakresie przystąpić należy jak najszybciej i z jak największą intensywnością – drzewa	Opinia uwzględniona Z tego względu opisano stan środowiska na terenie Miasta Wrocławia oraz określono działania w zakresie ograniczenia emisji poszczególnych

	(wpływające pozytywnie na klimat i jakość powietrza) nie rosną bowiem z dnia na dzień.	zanieczyszczeń do środowiska.
10	Na co dzień żyjemy i oddychamy powietrzem, które sami zanieczyszczamy. Prowadzi to do różnych chorób (w tym płuc) i osłabienia organizmu.	Opinia uwzględniona Z tego względu opisano stan środowiska na terenie Miasta Wrocławia oraz określono działania w zakresie ograniczenia emisji poszczególnych zanieczyszczeń do środowiska.
11	Przed niebezpiecznie zanieczyszczonym powietrzem nie ma ucieczki. Zalecenia dla grup wrażliwych dot. pozostawania w domach tego nie rozwiązują.	Opinia uwzględniona Z tego względu opisano stan środowiska na terenie Miasta Wrocławia oraz określono działania w zakresie ograniczenia emisji poszczególnych zanieczyszczeń do środowiska.
12	Bez skutecznej ochrony klimatu będziemy odczuwać niekorzystne skutki zdrowotne, ekonomiczne i społeczne życia w mieście.	Wyjaśnienie W Programie w każdym z komponentów poruszone zostały tematy dotyczące mitygacji i adaptacji do zmian klimatu, a także wyznaczono działania możliwe do realizacji w skali miejskiej.
13	Wrocław ma poważne problemy z jakością powietrza (smog zimą z powodu palenia odpadami lub niewłaściwego palenia). Duży wpływ na jakość powietrza mają drzewa, które potrzebują wielu lat, aby wyrosnąć na tyle, by spełniać swoją funkcję.	Opinia uwzględniona Nie pozostawia to wątpliwości, więc w Programie zapisano konieczne działania w zakresie obniżania emisji ze źródeł komunalno-bytowych, transportu oraz źródeł przemysłowych.
14	Poprawa jakości powietrza jest najważniejsza.	Opinia uwzględniona Nie pozostawia to wątpliwości, więc w Programie zapisano konieczne działania w zakresie obniżania emisji ze źródeł komunalno-bytowych, transportu oraz źródeł przemysłowych.
15	Jakość powietrza jest w naszym mieście przez większość roku zła, jest też u nas najczęściej najcieplej w	Wyjaśnienie Poprawa jakości powietrza została

	Polsce przez większość lata.	wskazana jako priorytet w Programie. Należy jednak zwrócić uwagę, że działania podejmowane przez Miasto przynoszą efekty – wyniki rocznej oceny jakości powietrza za 2020 r. wskazują na przekroczenia jedynie w zakresie benzo(a)pirenu oraz ozonu.
16	Gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów, ochrona klimatu i jakości powietrza to obszary, które mogą w znaczący sposób wpływać na pozostałe, ten wpływ często bywa negatywny.	Wyjaśnienie Wszystkie komponenty środowiska są ze sobą powiązane, a myśląc strategicznie o polityce ochrony środowiska, w Programie zwrócono uwagę na te powiązania. Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym zostały wskazane jako priorytety na kolejne lata – m.in. zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu.
17	Zielona transformacja to tani, efektywny i dobrze postrzegany przez mieszkańców kierunek zmian.	Opinia uwzględniona Transformacja w zakresie konsumpcji oraz produkcji dóbr i energii, a także oszczędzanie energii i zasobów są wpisane w założenia Programu.
I.p.	Obszar Zagrożenia hałasem	
1	Normy hałasu i tak są wyjątkowo wysokie; należy wyciszać miasto i chronić mieszkańców przed związanym z nim stresem (istotne dla osób wysoko wrażliwych, które stanowią, według różnych źródeł, 15-20% społeczeństwa).	Wyjaśnienie Działania w zakresie ograniczenia hałasu na terenie Wrocławia zostały szeroko określone – od działań planistycznych i organizacyjnych, wdrażania odpowiednich zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego, po dotyczące wprowadzania zabezpieczeń przeciwhałasowych i poprawy funkcjonowania transportu publicznego.
2	Hałas, jaki generują w mieście samochody, ciężarówki czy tiry, wpływa na centralny układ nerwowy i na stan zdrowia członków społeczeństwa, zwłaszcza dzieci i osób chorych.	Program zakłada, zgodnie z Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej, ograniczenie ruchu samochodów na

3	Ciągłe przebywanie w miejscach skażonych hałasem ma bardzo negatywny wpływ na zdrowie. Do poprawy w tym zakresie przystąpić należy jak najszybciej i z jak największą intensywnością – drzewa, wpływające pozytywnie na hałas, nie rosną bowiem z dnia na dzień.	teren miasta na rzecz komunikacji publicznej, ruchu pieszego i rowerowego. Ponadto działania naprawcze określa Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Wrocławia.
4	Wrocław ma poważne problemy z hałasem (duży ruch samochodowy, liczne imprezy). Nie da się z dnia na dzień przeprojektować miasta tak, aby jego akustyka była lepsza. Wymaga to przeprojektowania obecnie istniejących budynków oraz uwzględnienia tych aspektów w obiektach nowo powstających (konieczność zwracania uwagi na to z czego wykonywane są elewacje oraz niedopuszczanie do powstawania dużych zabetonowanych powierzchni). Duży wpływ na regulację hałasu mają drzewa, które potrzebują wielu lat, aby wyrosnąć na tyle, by spełniać swoją funkcję.	
5	Należy zwrócić uwagę na fakt, że wiele parków stworzono przy ruchliwych arteriach (np. park Kleciński, w którym trzeba się przekrzykiwać z autostradą A4, park Zachodni usytuowany pomiędzy ulicami o parametrach autostrady A4, park Południowy przy tranzytowych ul. Karkonoskiej/Powstańców Śląskich).	Wyjaśnienie W Programie zakłada się wprowadzanie zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych, a także szeroko pojęte zazielenianie miasta.
6	Parę razy w roku na osiedlu Lipa Piotrowska słyszeć wyraźny hałas z AOW. Hałas ten jest odczuwalny nie w pobliżu AOW, ale kilometr, a nawet do 3 km, od obwodnicy, najczęściej w godzinach porannych oraz wieczornych. Powód powstawania tego hałasu musi zostać zbadany – urządzenia pomiarowe winny być	Opinia uwzględniona W najbliższych latach zostanie wykonana Strategiczna mapa hałasu Wrocławia. W oparciu o jej wyniki zostanie opracowany Program ochrony środowiska przed hałasem, który będzie określał działania naprawcze. Ponadto GIOŚ RWMS we Wrocławiu

	postawione na okres roku, aby dokładnie zdiagnozować zarówno wysokość, jak i przyczyny tego dźwięku. Następnie powinny zostać wdrożone zabezpieczenia.	proceedzi monitoring hałasu w ramach PMŚ zgodnie z przyjętym harmonogramem.
I.p.	Obszar Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	
1	Miasto nie ma pomysłu na zdecydowane ograniczenie ilości śmieci – opakowań plastikowych. Przykładowo problem można rozwiązać przez wprowadzenie butelkomatów lub/i plastikowej butelki zwrotnej.	Wyjaśnienie System kaucjonowania opakowań oraz opakowań zwrotnych można wprowadzić tylko pod warunkiem przyjęcia przepisów ogólnokrajowych oraz wdrożenia ich przez handel i producentów produktów w opakowaniach. Aktualnie trwają prace nad przyjęciem przepisów rozszerzonej odpowiedzialności producentów (ROP), które będą regulowały te kwestie. Oczekujemy regulacji rozwiązań systemowych.
2	Obecna gospodarka odpadami jest nieefektywna, co można powiedzieć na podstawie obserwacji wszechobecnych śmieci oraz przepełnionych kontenerów.	Opinia uwzględniona W Programie wskazano na rosnącą masę odpadów komunalnych, a także na konieczność wdrażania działań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz poprawy selektywnej zbiórki odpadów komunalnych.
3	W wielu miejscach powstają pseudowysypiska śmieci, tereny są też zaśmiećane z powodu braku odpowiedniej liczby koszy na śmieci i ich odpowiednio częstego opróżniania. Należy dbać o regularny odbiór śmieci z odpowiedniej wielkości koszy ustawionych wzdłuż wałów/kanalów oraz, w razie potrzeby, wprowadzić regularne patrole/jasny zakaz (i jego egzekwowanie) spożywania alkoholu nad rzeką.	Opinia uwzględniona Problem powstawania nielegalnych składowisk odpadów został również zauważony w Programie. Zakłada się w nim intensyfikację działań edukacyjnych w zakresie postępowania z odpadami. Na terenie Wrocławia prowadzone są kontrole Straży Miejskiej w przedmiotowym zakresie.

4	Prawidłowa gospodarka odpadami oraz edukacja społeczeństwa ograniczy niekontrolowane powstawanie dzikich wysypisk i zaśmiecanie terenów zielonych.	Opinia uwzględniona Problem powstawania nielegalnych składowisk odpadów został również zauważony w Programie. Zakłada się w nim intensyfikację działań edukacyjnych w zakresie postępowania z odpadami. Na terenie Wrocławia prowadzone są kontrole Straży Miejskiej w przedmiotowym zakresie.
5	Gospodarka wodno-ściekowa, ochrona klimatu i jakości powietrza oraz gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów to obszary, które mogą w znaczący sposób wpływać na pozostałe obszary; ten wpływ często bywa negatywny.	Wyjaśnienie Wszystkie komponenty środowiska są ze sobą powiązane, a myśląc strategicznie o polityce ochrony środowiska, w Programie zwrócono uwagę na te powiązania. Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym zostały wskazane jako priorytety na kolejne lata – m.in. zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu.
I.p.	Obszar Gospodarka wodno-ściekowa	
1	Pierwszy problemem wiąże się z zaniedbaniem rowów melioracyjnych. Drugi występuje, gdy rowy są czyszczone w sposób nieregularny, raz na jakiś czas. Obrastają one wtedy roślinnością stanowiącą schronienie dla zwierząt. W rezultacie, gdy już są konserwowane, niszczy się schronienia zwierząt.	Opinia uwzględniona W Programie zwrócono uwagę na konieczność utrzymania urządzeń melioracyjnych w taki sposób, aby pełniły swoją funkcję. Wszystkie działania powinny być podejmowane z uwzględnieniem ochrony walorów przyrodniczych.
2	Gospodarka wodno-ściekowa, ochrona klimatu i jakości powietrza oraz gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów to obszary, które mogą w znaczący sposób wpływać na pozostałe obszary, ten wpływ często bywa negatywny.	Wyjaśnienie Wszystkie komponenty środowiska są ze sobą powiązane, a myśląc strategicznie o polityce ochrony środowiska, w Programie zwrócono uwagę na te powiązania. Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym zostały wskazane jako

		priorytety na kolejne lata – m.in. zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu.
I.p.	Obszar Gospodarowanie wodami	
1	Od kilku lat latem robi się coraz goręcej, odczuwamy to zarówno my, jak i rośliny. Tworzy się zamknięte koło. Robi się goręcej, bo brakuje roślin, które by zachowały wilgoć w ziemi, a żar słońca spala rośliny, potęgując swoją moc.	Opinia uwzględniona Problem wzrostu temperatury na terenie miasta został poruszony w Programie. Zaproponowano działania m.in. w zakresie: planowania przestrzennego, rozszerzania terenów zieleni, gospodarki wodnej służące minimalizacji efektu miejskiej wyspy ciepła.
2	Gospodarowanie wodami to działanie dla spowolnienia zmian klimatu, z którym to problemem Miasto sobie kompletnie nie radzi.	Wyjaśnienie Miasto przyjęło m.in. Miejski plan adaptacji do zmian klimatu, który w szeroki sposób traktuje gospodarkę wodną oraz wodno-ściekową i jej rolę w adaptacji i mitygacji do zmian klimatu. Program jest zgodny z powyższym dokumentem.
3	Ważne jest zatrzymanie jak największej ilości wody w mieście.	Opinia uwzględniona Konieczność wspierania retencji naturalnej oraz wprowadzanie form retencji sztucznej na terenie miasta został bardzo szeroko omówiony w diagnozie Programu, jak również określone zostały cele i działania w tym zakresie.
4	Zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb mają największy bezpośredni wpływ na nasze zdrowie.	Opinia uwzględniona Z tego względu opisano stan środowiska na terenie Miasta Wrocławia oraz określono działania w zakresie ograniczenia emisji poszczególnych zanieczyszczeń do środowiska.
I.p.	Obszar Gleby	

1	Zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb mają największy bezpośredni wpływ na nasze zdrowie.	Opinia uwzględniona Z tego względu opisano stan środowiska na terenie Miasta Wrocławia oraz określono działania w zakresie ograniczenia emisji poszczególnych zanieczyszczeń do środowiska.
---	--	---

Opinie dotyczące pytania nr 3

Poniżej wpisz, jakie działania Twoim zdaniem należy przede wszystkim podjąć w zakresie ochrony środowiska w najbliższych latach. Dlaczego?

I.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Obszary zieleni w mieście powinny być: - sukcesywnie powiększane (im większy obszar, tym lepiej służy ochronie różnorodności biologicznej i klimatu), - połączone ze sobą korytarzami ekologicznymi (aleje, zieleń wzdłuż dróg, torów kolejowych, cieków), - niefragmentowane przez infrastrukturę intensywnie wykorzystywaną przez ludzi.	Opinia uwzględniona W Programie zakłada się zachowanie zieleni naturalnej oraz jej integrację z zielenią urządzoną. Ponadto wskazano na konieczność poszerzania terenów zieleni, a także zazielenianie zabudowy miejskiej i rozszczelnianie gruntów.
2	Zachowywanie istniejących i tworzenie nowych korytarzy ekologicznych. Pozwoli to na zachowanie wartości przyrodniczych terenów leśnych.	Opinia uwzględniona W Programie przewidziano działanie, obejmujące ochronę korytarzy ekologicznych przez odpowiednie zapisy w dokumentach planistycznych – działanie ZP.1.3.
3	Tworzenie nowych użytków ekologicznych.	Opinia uwzględniona W Programie zostało ujęte działanie dotyczące powoływania nowych form ochrony przyrody, w tym także użytków ekologicznych – działanie ZP.3.1.

4	Należy przejąć od Lasów Państwowych wszystkie lasy w granicach miasta, by chronić je przed wycinkami i aby je powiększyć.	Wyjaśnienie Przejęcie lasów na terenie Wrocławia od PGL LP wiązałoby się z bardzo wysokimi kosztami. Należy zwrócić uwagę, że plany urządzenia lasu, na podstawie których PGL LP prowadzi gospodarkę, są poddawane opiniowaniu odpowiednim organom (w tym właściwym w zakresie ochrony przyrody). Zagadnienie wskazane w opinii nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
5	Zwiększenie lesistości miasta do 10% (wzrost udziału lasów gminnych): pozwoli to na większą autonomię miasta (Zarządu Zieleni Miejskiej) w prowadzeniu polityki doboru roślin do nasadzeń (rośliny rodzime i przystosowane do siedliska). Wpłynie to na spowolnienie zmian klimatu i ograniczenie zanieczyszczenia.	Wyjaśnienie W Programie podkreślono rolę lasów w kontekście aspektu klimatycznego, jakości powietrza oraz zwiększania bioróżnorodności. Program przewiduje także działania zmierzające do zwiększania lesistości. Na terenie miasta pozostaje niewiele gruntów, które można przeznaczyć pod zalesienia ze względu na wysokie walory produkcyjne gleb (grunty wysokiej klasy bonitacyjnej).
6	Ścisła ochrona lasów miejskich i podmiejskich.	Opinia uwzględniona Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. u. z 2020 r., poz. 1463) lasy położone w granicach miasta i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast, liczących ponad 50 tys. mieszkańców, zaliczane są do kategorii lasów ochronnych. Dominują w nich funkcje pozaprodukcyjne, a funkcje gospodarcze mają drugorzędne znaczenie. Lasy na terenie Wrocławia zostały także zakwalifikowane do kategorii HC VF – tj. lasów o szczególnych walorach przyrodniczych.

7	Ochrona Parku Krajobrazowego Bystrzycy poprzez postawienie: - śmietników, - znaków informujących o prawidłowym zachowaniu (tablice z nakazem odpowiedniego zachowania ciszy i zakazie śmiecenia), - znaków zakazu wjazdu oraz zakazu parkowania na łąkach, a także częstsze patrole.	Wyjaśnienie Prezydent Miasta Wrocławia nie jest organem sprawującym nadzór nad parkiem krajobrazowym. W Programie zostały zapisane działania, mające na celu przede wszystkim rozpoznanie zasobów Parku (opracowanie planu ochrony), wdrażanie działań ochronnych, jak również zaplanowanie i ukierunkowanie ruchu turystycznego i rekreacji, aby nie stały one w sprzeczności z celami ochrony tego terenu.
8	Czynna ochrona, powołanie strażników przyrody, egzekwowanie kar	Opinia częściowo uwzględniona W Programie zostały wskazane działania w zakresie czynnej ochrony i monitorowania zasobów przyrodniczych. Należy ponadto zwrócić uwagę, że Prezydent Miasta Wrocławia nie jest organem sprawującym nadzór nad parkiem krajobrazowym oraz obszarami Natura 2000.
9	Ochrona terenów cennych przyrodniczo jako enklaw, zapewniających mieszkańcom oddech i odpoczynek	Opinia uwzględniona Taka jest również koncepcja w Programie, gdzie zwrócono uwagę na dostępność terenów zieleni dla mieszkańców.
10	Objęcie najcenniejszych obszarów formą ochrony obszarowej np. w postaci rezerwatów i użytków ekologicznych	Opinia uwzględniona W Programie zostało ujęte działanie dotyczące powoływania nowych form ochrony przyrody.
11	Powołanie rezerwatu przyrody Wrocławskie Pola Irygacyjne (zachowanie terenu po polach irygacyjnych) nawodnienie pól irygacyjnych	Wyjaśnienie We wskazanym miejscu rezerwatu na polach irygacyjnych prowadzone są aktualnie prace inwentaryzacyjne dotyczące flory i fauny, porównania stanu obecnego i stanu z 2009 r. oraz waloryzacji faunistycznej i florystycznej. Po ich zakończeniu będzie można ocenić

		precyzyjnie walory przyrodnicze tego terenu. Ponadto w Programie przewidziano działanie związane z powływaniem nowych form ochrony przyrody.
12	Objęcie całkowitą ochroną wszystkich dolin rzecznych oraz otoczenia ochroną terenów cennych przyrodniczo (zakaz zabudowy, minimum udostępniania pod nadzorem przyrodniczym)	Wyjaśnienie W Programie wielokrotnie podkreślono konieczność zapewnienia w możliwie jak najszerszym zakresie retencji naturalnej, przede wszystkim w dolinach rzek. Ponadto jako zagrożenie dla zasobów przyrodniczych wskazano presję: zabudowy, komunikacyjną i turystyczną. W celu ochrony zasobów przyrodniczych, naturalnych układów dolin rzek, a także naturalnej retencji ujęto w Programie zadania dotyczące odpowiedniego planowania przestrzennego w tym zakresie – powinny one być brane pod uwagę w opracowaniu i aktualizacji MPZP. Są to zadania: - OKJP.1.2. Uwzględnianie w dokumentach planistycznych (MPZP, SUiKZP) zapisów wpływających na ograniczenie emisji zanieczyszczeń, wspierających adaptację do zmian klimatu oraz zmierzających do neutralności klimatycznej (m.in. zachowanie korytarzy przewietrzania na obszarach zabudowanych, terenów zieleni, na terenach inwestycyjnych, wyznaczanie udziału powierzchniowego zieleni wysokiej, kształtowanie tzw. zielonych dachów, przeznaczania miejsc pod zabudowę mieszkaniową w lokalizacjach o dogodnym dostępie do infrastruktury, m.in.

		komunikacyjnej, ciepłowniczej, rozwoju sieci transportu zbiorowego i mobilności aktywnej, a także określanie wymaganej powierzchni biologicznie czynnej, w tym również udziału tzw. gruntu rodzimego, wprowadzanie zapisów dotyczących zagospodarowania wód opadowych); - GW.4.2. Uwzględnianie w dokumentach planistycznych map zagrożenia powodziowego, obszarów szczególnego zagrożenia powodzią; - GL.1.2. Wprowadzanie do dokumentów planistycznych zapisów dotyczących ochrony funkcji środowiskowych gleb. Dodano kwestię terenów zalewowych w zadaniu ZP.1.3. Uwzględnienie ochrony różnorodności biologicznej oraz walorów krajobrazowych w planowaniu przestrzennym (szczególnie korytarzy ekologicznych, <i>terenów zalewowych</i>) poprzez adekwatne zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego lub/i decyzjach o warunkach zabudowy. Warto zaznaczyć, że mapy powodziowe w powstającym Studium zostaną zaktualizowane na stan 2020 r., natomiast zmiany MPZP to proces długotrwały i prawdopodobnie będzie przebiegać stopniowo wraz z aktualizacją wspomnianych dokumentów.
13	Pozostawienie naturalnej roślinności w parkach – terenów niekoszonych	Opinia uwzględniona To także priorytet w Programie. Warto wspomnieć, że Miasto realizuje plan koszenia, który zakłada zachowywanie pewnych powierzchni wolnych od koszenia.

14	Intensyfikacja dbałości o tereny zielone, częstsze inspekcje w parkach i zagajnikach np. w celu usuwania na bieżąco uschniętych drzew	Opinia uwzględniona Pielęgnacja terenów zieleni i utrzymanie m.in. pomników przyrody jest jednym z zadań w Programie. Miasto realizuje powyższe działania w celu zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców, a także dbałości o przyrodę.
15	Monitorowanie na bieżąco stanu obszarów zielonych i jasne określenie, kto za dany obszar odpowiada	Wyjaśnienie Za każdy teren odpowiada jego właściciel lub zarządca. Informacja o terenach zieleni znajduje się na mapie przyrodniczej Systemu Informacji Przestrzennej Wrocławia (https://geoportal.wroclaw.pl/mapy/przyrodnicza/). Zarząd Zieleni Miejskiej monitoruje swoje tereny na bieżąco podczas wizji terenowych, kontroli realizacji umów i jakości prac przez wykonawców.
16	Tworzenie nowych parków. Każde z osiedli powinno mieć na swoim obszarze co najmniej jeden park (nie kieszonkowy).	Opinia uwzględniona Miasto, planując tereny pod zielen, kieruje się w pierwszej kolejności zapewnieniem dostępności i ciągłości układów zieleni. W ten sposób w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP) uwzględnia się dodatkowo wyznaczone tereny zielone, zwiększające mieszkańcom dostępność do nich w promieniu 300 m z dotychczasowego poziomu 78% do 91%, a w centrum – z 89% do 99%. Na powstawanie terenów zieleni wpływ mają również możliwości faktyczne np. własność. Dlatego Miasto podejmuje kroki celem pozyskania od Skarbu Państwa terenów pod parki (np. Klin Wojszycki, który zwiększyłby dostępność dla terenów osiedli Wojszyc i Jagodna, czy też park na Kępie Mieszczańskiej).

		Na dostępność wpływają również formy zieleni, jak np. usytuowanie wzdłuż rzek czy niedaleko lasów. O tym, gdzie realizowane są tereny zieleni i jaka jest ich forma, w ostatnich latach decydują również potrzeby społeczne (Wrocławski Budżet Obywatelski czy też Fundusz Osiedlowy). W ostatnich latach powstaje o wiele więcej mniejszych terenów zieleni, co wiąże się z potrzebą aktywnego spędzenia czasu bliżej domu.
17	Rozszerzenie istniejących parków o przyległe do nich tereny miejskie	Opinia uwzględniona Program zakłada zachowanie zieleni naturalnej oraz jej integrację z zielenią urządzoną. Ponadto wskazano w nim na konieczność poszerzania terenów zieleni, a także zazielenienie zabudowy miejskiej i rozszczelnianie gruntów.
18	Należy przenieść ogródki działkowe z centrum na przedmieścia i zaplanować w ich miejscu miejskie lasy lub parki (mogą nawiązywać do działkowego rodowodu).	Wyjaśnienie Ogrody działkowe w większości należą do Skarbu Państwa i nie ma możliwości ich przenoszenia. W ostatnim czasie na ogrody patrzymy inaczej niż niegdyś. Zostały one ponownie docenione ze względu na ograniczenia związane z pandemią, a także z możliwością zapewnienia warzyw i owoców w pobliżu miejsca zamieszkania lub w związku z ograniczeniami finansowymi. Zmiany te wpisują się w politykę Miasta, promującą ogrodnictwo miejskie (pozwala ono na skracanie dostaw). Przyznać trzeba, że część ogrodów znajduje się blisko obszarów gęsto zaludnionych, a zarazem z ograniczonym

		dostępem do terenów zieleni. Jednak Miasto chętnie podejmuje współpracę z Polskim Związkiem Działkowców w celu otwierania fragmentów ogrodów do użytku publicznego na określonych, obustronnie zaakceptowanych warunkach (tak jest np. na Gajowicach czy Karłowicach). Nie do przecenienia jest bioróżnorodność ogrodów działkowych. Nie są one wykorzystywane jedynie pod uprawę, ale również służą rekreacji. Ogrody są też siedliskiem miejskiej fauny, a ich przekształcenie na parki mogłoby znacząco wpłynąć na jej siedliska.
19	Zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej szczególnie na osiedlach z małą ilością zieleni (jak Kleczków)	Opinia uwzględniona Ten postulat, wraz z prowadzeniem procesu inwestycyjnego w sposób pozwalający na niezasklepianie gleb, to założenia Programu ochrony środowiska.
20	Wykorzystanie każdego skrawka ziemi na zieleni/zwiększenie terenów zielonych	Wyjaśnienie W tym celu powstaje Plan Zazieleniania Miasta; w Programie podkreśla się w wielu miejscach konieczność zwiększania terenów zieleni i nieprzekształconych, a na obszarze zabudowy w centrum miasta – także wprowadzanie elementów zazieleniających.
21	Współpraca z mieszkańcami miasta w zakresie poszukiwania nowych terenów do zazielenienia	Wyjaśnienie Mieszkańcy, w ramach różnych inicjatyw i projektów, mających na celu zazielenianie przestrzeni miejskiej, mogą się włączyć w zazielenianie. Ponadto tego typu projekty i dokumenty strategiczne procedowane są z udziałem mieszkańców.
22	Zaangażowanie mieszkańców w działania, np. kontynuacja akcji sprzątania terenów zielonych z	Wyjaśnienie Takie akcje są prowadzone przez Miasto,

	mieszkańcami przy współpracy z Ekosystemem	natomiast Program akcentuje konieczność ich kontynuacji i wdrażania nowych pomysłów.
23	Sadzenie jak największej ilości roślinności, pilotowanie nowych nasadzeń	Opinia częściowo uwzględniona W tym celu powstaje Plan Zazieleniania Miasta, a w Programie podkreśla się w wielu miejscach konieczność zwiększania terenów zieleni i nieprzekształconych, natomiast w obszarze zabudowy w centrum miasta – także wprowadzanie elementów zazieleniających.
24	Dofinansowywanie działań, których celem jest wygospodarowanie na terenie miasta łąk kwietnych (lepiej zatrzymują wodę niż trawniki).	Wyjaśnienie Projekty w zakresie wprowadzania łąk kwietnych i innych, w jak największym stopniu naturalnych form zieleni, są przewidziane w Programie.
25	Maksymalne ograniczanie koszenia traw i zachęcanie do tego wspólnot/spółdzielni, tak, aby nie niszczyć kwiatów dających schronienie i pożywienie owadom.	Opinia uwzględniona Program przewiduje także działania w zakresie mikroretencji, rolnictwa miejskiego i ochrony zapylaczy.
26	Wprowadzenie pszczoł po założeniu łąk kwietnych	Opinia uwzględniona Program przewiduje także działania w zakresie mikroretencji, rolnictwa miejskiego i ochrony zapylaczy.
27	Ochrona drzew przed wycinkami/zakaz wycinki istniejących drzew	Wyjaśnienie Wycinki drzew są prowadzone zgodnie z przepisami w tym zakresie. Poprzez Program nie można wprowadzać przytoczonych ograniczeń, natomiast w dokumentach planistycznych zakłada się ochronę istniejącej zieleni wysokiej.
28	Drzewostan powinien być mieszany, najlepiej liściasto-iglasty, z uwzględnieniem drzew zimozielonych.	Wyjaśnienie Jest to bardzo szczegółowa uwaga, Program natomiast ma charakter strategiczny.

29	Sadzenie dużej liczby dużych drzew (zwłaszcza przy ruchliwych ulicach)/sadzenie drzew, gdzie tylko to możliwe.	Wyjaśnienie W tym celu powstaje Plan Zazieleniania Miasta, a w Programie podkreśla się w wielu miejscach konieczność zwiększania terenów zieleni i nieprzekształconych, natomiast na obszarze zabudowy w centrum miasta – także wprowadzanie elementów zazieleniających.
30	Nietworzenie dużych zabetonowanych powierzchni (np. parkingów w okolicach sklepów) i kładzenie nacisku na to, aby przy sklepach wielkopowierzchniowych dominowały parkingi podziemne/na dachu, a wokół budynków sklepów/galerii powstawały tereny zielone	Opinia uwzględniona W Programie podkreśla się konieczność zachowania terenów zieleni, a także wprowadzania elementów zazieleniających. Ponadto wskazuje na konieczność prowadzenia procesu inwestycyjnego w sposób pozwalający na niezasklepienie gleb.
31	Wprowadzenie pasm zieleni wzdłuż ulic	Opinia uwzględniona W Programie ujęto zadania dotyczące wprowadzania zieleni osłonowej i izolacyjnej.
32	Nawiązanie współpracy wszystkich komórek i instytucji miejskich (od drogowców poprzez infrastruktury podziemnej i zieleni) w zakresie planowych zagospodarowań pasów drogowych.	Opinia uwzględniona Zagospodarowanie pasów drogowych koordynowane jest w ramach Zespołu Uzgadniania Dokumentacji. Zgodnie z Zarządzeniem nr 1217/19 Prezydenta Wrocławia z dn. 28 czerwca 2019 r. w sprawie ochrony drzew i rozwoju terenów zieleni Wrocławia w ramach inwestycji miejskich organizowane są rady techniczne, które pozwalają na wymianę opinii poszczególnych spółek i wydziałów. W tabeli 22 przy zadaniu ZH.2.2. Wprowadzanie zieleni izolacyjnej, nasadzeń wzdłuż dróg, a także włączanie zieleni w zabezpieczenia przeciwhałasowe (ekrany pokryte roślinnością pnącą, zielone ściany) dodano (w kolumnie "Dodatkowe informacje o zadaniu") zalecenie: <i>Zadanie powinno być</i>

		<i>realizowane przy współpracy instytucji i wydziałów miejskich w zakresie planowania i realizacji zazieleniania pasów drogowych, a także wprowadzania zieleni przyulicznej.</i>
33	Poprowadzenie tras rowerowych przez tereny zielone np. przez dawne pola irygacyjne.	Wyjaśnienie Możliwości wykorzystania terenu pól irygacyjnych w celach rekreacyjnych będzie można określić po wykonaniu inwentaryzacji przyrodniczej; wtedy będzie można też wskazać ewentualne miejsca do udostępniania.
34	Przeprowadzenie analizy istniejących pieszych szlaków komunikacyjnych i, w razie potrzeby, poprawa ich stanu oraz tworzenie nowych ścieżek (np. brakujące kładki pieszo-rowerowe i tunele)	Opinia uwzględniona W Programie wskazano na potrzebę rozwoju transportu pieszo-rowerowego kosztem transportu samochodowego.
35	Działania mające na celu ochronę klimatu i jakości powietrza, m.in. wymiana kotłów, oczyszczanie spalin. W zakresie jakości powietrza można wzorować się na rozwiązaniach krakowskich. Miasto powinno dążyć do osiągnięcia neutralności emisji CO ₂ , wspierając w tym zakresie działania mieszkańców i firm, a także podległych sobie instytucji czy jednostek.	Opinia uwzględniona Miasto od kilku lat prowadzi dofinansowanie wymiany kotłów; w kolejnych latach działanie to będzie kontynuowane na zasadach określonych w Uchwale Nr XV/417/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dn. 21 listopada 2019 r. oraz w Uchwale nr XXXVIII/1023/21 RMW z dn. 20 maja 2021 r. zmieniającej uchwałę nr XV/417/19 RMW w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na zadania służące ochronie powietrza, polegające na trwałej zmianie ogrzewania opartego na paliwach stałych na ogrzewanie niskoemisyjne oraz na zasadach określonych w Uchwale Nr XV/418/19 RMW z dn. 21 listopada 2019 r. oraz w Uchwale nr XXXVIII/1024/21 RMW z dn. 20 maja 2021 r. zmieniającej uchwałę nr XV/418/19 RMW w sprawie zasad udzielania dotacji celowej osobom fizycznym na zadania służące poprawie efektywności energetycznej polegającej na wymianie

		okien zewnętrznych.
36	W zakresie jakości powietrza widać wyraźną poprawę w Krakowie, więc Wrocław powinien iść podobną drogą. Drugim obszarem jest neutralność CO₂, Miasto powinno wspierać działania mieszkańców i firm w tym zakresie oraz samo dążyć do tego w podległych sobie instytucjach.	Wyjaśnienie We Wrocławiu jakość powietrza również się poprawia, na co wskazują wyniki rocznych ocen jakości powietrza. Rok 2019 przyniósł sporą poprawę jakości powietrza i przekroczenia normy dobowej dla pyłu zawieszonego PM₁₀ zanotowano na 2 stanowiskach pomiarowych manualnych: Wrocław – Korzeniowskiego: 25 dni, Wrocław – Orzechowa przez 11 dni. Natomiast w 2020 r. przekroczenie normy dobowej dla pyłu zawieszonego PM₁₀ wyniosło na stacjach manualnych Wrocław – Korzeniowskiego: 20 dni, Wrocław – Orzechowa: 13 dni (dopuszczalna częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM₁₀ w roku kalendarzowym wynosi: 35 dni). W latach: 2019 i 2020 innych miastach Polski wyglądało to następująco : 1. Kraków – 127 i 82 dni. 2. Aglomeracja Górnośląska – 75 i 57 dni. 3. Warszawa – 26 i 20 dni. 4. Wrocław – 25 i 20 dni.
37	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń przez dużych emitentów (fabryki, zakłady). Ewentualne lokowanie nowych emitentów poza obszarem zabudowanym.	Wyjaśnienie Wydawane decyzje w zakresie emisji zanieczyszczeń uwzględniają konkluzje BAT (Najlepsze Dostępne Techniki (z ang. best available techniques) – dokument zawierający podsumowanie najlepszych dostępnych technik, możliwych do wykorzystania w danym sektorze przemysłu. W konkluzjach BAT zamieszczane są opisy poszczególnych technik, dane pozwalające na ocenę ich przydatności, poziomy emisji, jakie wiążą się z najlepszymi dostępnymi technikami) oraz zmiany w tym zakresie.

		Organy wydające takie decyzje i pozwolenia biorą pod uwagę te uwarunkowania w weryfikowaniu zapisów decyzji.
38	Likwidacja wszystkich kopciuchów/szybkie usunięcie pieców na paliwa stałe z gospodarstw domowych	Opinia uwzględniona Taki cel jest zawarty w Programie i jest zgodny m.in. z Programem ochrony powietrza. Miasto dokłada wszelkich starań, aby kontynuować proces wymiany kotłów na terenie Wrocławia.
39	Wymuszanie wymiany „kopciuchów” choćby mandatami. Zmuszanie, a nie tylko zapraszanie mieszkańców do wymiany pieców.	Wyjaśnienie Mieszkańcy Wrocławia są bardzo szeroko informowani i zachęcani do wymian kotłów. Ponadto Straż Miejska prowadzi kontrole nieruchomości pod kątem spalania niedozwolonych paliw. Należy także zwrócić uwagę, że mieszkańców obowiązuje termin wejścia w życie uchwały antysmogowej, która wprowadza ograniczenia w zakresie stosowanych kotłów.
40	Rozszerzenie możliwości dofinansowania wymiany starego pieca gazowego na np. pompę ciepła	Wyjaśnienie Zasady udzielania dotacji przez Gminę Wrocław na zadania związane ze zmianą systemu ogrzewania określone zostały w uchwale Rady Miejskiej Wrocławia nr XV/417/19 z dnia 21 listopada 2019 r. dotyczą realizacji zadań obejmujących trwałą likwidację w lokalach mieszkalnych i nieruchomościach wykorzystywanych na cele mieszkaniowe systemu ogrzewania opartego na paliwach stałych będącego jedynym lub podstawowym stałym źródłem ogrzewania i jego zamianę na ogrzewanie niskoemisyjne. Objęcie dofinansowaniem tylko tych nieruchomości, w których funkcjonuje

		sprawne źródło ciepła na paliwa stałe, podyktowane jest koniecznością likwidacji jak największej liczby „kopciuchów”, które to w głównej mierze odpowiadają za niską emisję i stanowią największy problem w walce o poprawę jakości powietrza. Ponadto tak skonstruowane zasady programu KAWKA plus odpowiadają zapisom obowiązującej na terenie Gminy Wrocław Uchwały nr XLI/1405/17 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dn. 30 listopada 2017 r. tzw. Uchwały antysmogowej, która wprowadza ograniczenia i zakazy w zakresie eksploatacji instalacji spalających paliwa. Dlatego też działania podejmowane przez Miasto, w tym oferowane mieszkańcom wsparcie finansowe, dotyczą obecnie likwidacji palenisk domowych opartych na paliwach stałych i ich zamianę na ogrzewanie niskoemisyjne.
41	Ograniczenie emisji ciepłej	Opinia uwzględniona W Programie założono m.in poprawę efektywności energetycznej budynków.
42	Monitoring firm zajmujących się gospodarką komunalną	Opinia uwzględniona Firmy zajmujące się gospodarką komunalną na zlecenie Gminy Wrocław są na bieżąco monitorowane w zakresie wykonywanych działań.
43	Zwiększenie ilości odpadów segregowanych	Opinia uwzględniona Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach cel ten oraz zmierzające do niego działania, np. tworzenie mobilnych i stacjonarnych PSZOK, wdrażanie działań edukacyjnych, zostały zapisane w Programie.
44	Usprawnienie systemu segregacji odpadów	Opinia uwzględniona

		Taki cel oraz zmierzające do niego działania, np. tworzenie mobilnych i stacjonarnych PSZOK, wdrażanie działań edukacyjnych zostały zapisane w Programie.
45	Usprawnienie gospodarki odpadami np. kontrola działania systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych czy opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, zachęcające do selektywnej zbiórki, kary dla osób/podmiotów nieprzestrzegających obowiązujących zasad, instalacja przetwarzająca odpady zmieszane oraz pozostałości z innych sposobów przetwarzania odpadów	Opinia częściowo uwzględniona Program zakłada wzmocnienie systemu selektywnej zbiórki odpadów oraz zapobieganie powstawaniu odpadów, zgodnie m.in z Wojewódzkim Planem Gospodarowania Odpadami.
46	Poprawianie parametrów czystości dla wód i powietrza	Opinia uwzględniona To są cele Programu ochrony środowiska.
47	Miasto powinno nie tylko dofinansowywać zbiorniki na deszczówkę, ale je rozdawać (razem z zestawem do podłączenia typu DIY).	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
48	Przeniesienie części środków inwestycyjnych miasta np. z infrastruktury drogowej lub technicznej na zieleń.	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest POŚ.
49	Konsultowanie planów inwestycyjnych miasta z niezależnymi ekspertami od ochrony środowiska oraz mieszkańcami	Wyjaśnienie Plany inwestycyjne Miasta opracowywane są w oparciu o dokumenty strategiczne i planistyczne: Studium zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Uchwalenie tych aktów przez Radę

		Miejską jest zawsze poprzedzone konsultacjami społecznymi. Dodatkowo, na etapie przygotowania do realizacji, ważniejsze projekty inwestycyjne są opiniowane przez właściwe rady osiedli.
50	W kwestii zintegrowanego transportu Miasto nie może dopuścić do tego, żeby nie można było jeździć na kartę Urbancard kolejami KD i Regio na terenie miasta.	Wyjaśnienie W tej dziedzinie zaplanowano do realizacji działanie: OKJP 3.4. Integracja sieciowa i koordynacja taryfowa transportu publicznego w obszarze aglomeracji na terenie WroF.
51	- Zwiększenie kontroli nad głównymi emitentami zanieczyszczeń. - Badania wpływu emitentów (fabryk, zakładów) na osiedla przy których funkcjonują. - Częstsze kontrole poziomu zanieczyszczeń i dostępne powszechnie wyniki tych kontroli	Wyjaśnienie Kontrole są realizowane przez WIOŚ. Jeżeli zachodzą podejrzenia, że instalacja działa poza granicami wyznaczonymi w pozwoleniu, należy zgłosić się do wspomnianej inspekcji.

Opinie dotyczące pytania nr 4

Czy widzisz potrzeby w zakresie edukacji ekologicznej? Jeśli tak, wskaż problem lub zaproponuj działanie albo projekt.

I.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Edukacja jednostek, wydziałów, pracowników miejskich, w szczególności tych, które podejmują decyzje o planowanych inwestycjach, zdarza się bowiem, że często osoby te przeznaczają środki publiczne na działania przyczyniające się do niszczenia środowiska. Konieczna jest edukacja osób w wieku średnim, które jej nie	Opinia uwzględniona Dla wszystkich proponowanych grup odbiorców, które zostały wskazane w uwagach, w części 6.2. PODMIOTY ZAANGAŻOWANE W REALIZACJĘ PROGRAMU dopisano zdanie. <i>Edukacja ekologiczna we wszystkich obszarach interwencji powinna obejmować różne grupy odbiorców,</i>

	otrzymały w swojej młodości, a są przy władzy, są deweloperami lub pracują dla miasta. Edukacja liderów WBO. Edukacja mieszkańców. Edukacja dla dzieci od najmłodszych lat np. dzieci w wieku przedszkolnym Edukacja uczniów (dzieci i młodzieży). Edukacja społeczeństwa bez względu na wiek. Edukacja osób starszych.	<i>wszystkie grupy wiekowe od dzieci po seniorów, liderów społeczności lokalnych (liderzy WBO, Rady Dzielnic), a także inwestorów i urzędników podejmujących decyzje w zakresie ochrony środowiska.</i>
2	- przyroda w mieście, - edukacja klimatyczna, - rola zieleni naturalnej, - co to jest właściwa pielęgnacja zieleni, - jak powinny wyglądać tereny zieleni w mieście	Opinia uwzględniona Wskazane działania zostały ujęte w rozdziale 5.2. dotyczącym harmonogramu i obejmują m.in. działania: - ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody; - GW.3.5. Działania edukacyjne i promujące wprowadzanie elementów zielono-niebieskiej infrastruktury do przestrzeni miejskiej.
3	Edukacja w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych. Przykładowo wielu mieszkańców traktuje drzewa jako problem i uważa, że należy je wycinać.	Opinia uwzględniona Wskazane działania zostały ujęte w rozdziale 5.2. dotyczącym harmonogramu i obejmują m.in. działania: - ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody; - GW.3.5. Działania edukacyjne i promujące wprowadzanie elementów zielono-niebieskiej infrastruktury do przestrzeni miejskiej.
4	Edukacja w zakresie tego, jak emisja ciepła wpływa na nasze otoczenie i	Opinia uwzględniona

	jakie ma to skutki dla nas.	W Programie ujęto działanie, które jest związane z poruszonym tematem: GW.3.5. Działania edukacyjne i promujące wprowadzanie elementów zielono-niebieskiej infrastruktury do przestrzeni miejskiej.
5	Edukacja w zakresie dopuszczalnych zachowań na obszarach chronionych	Opinia uwzględniona Zostało to ujęte w rozdziale 5.2. dotyczącym harmonogramu; to m.in. działania: ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody.
6	Edukacja nt. sposobu segregacji śmieci w gospodarstwach domowych	Opinia uwzględniona W Programie wpisano zadanie GO 4.3. Działania edukacyjne w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz właściwego postępowania z odpadami.
7	Edukacja nt. wpływu śmieci na środowisko – jednym z większych problemów jest zaśmiecanie miasta – przestrzeni wspólnej. Mimo wielu akcji sprzątania lasów, parków, itd. problem wciąż jest ogromny i dotyczy przede wszystkim śmieci typu: butelki, puszki, opakowania po żywności, ubrania.	Opinia uwzględniona W Programie wpisano zadanie GO 4.3. Działania edukacyjne w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz właściwego postępowania z odpadami.
8	Edukacja w zakresie szkodliwości ogrzewania piecami na paliwa stałe	Opinia uwzględniona W Programie wpisano zadanie: OKJP.1.3. <i>Edukacja ekologiczna w zakresie jakości powietrza oraz promocja zasad efektywności energetycznej, a także kształtowanie prawidłowych zachowań dotyczących szkodliwości spalania odpadów w piecach i kotłach indywidualnych. W zadania to wpisuje się m.in. kampania informacyjna pn. Zmień piec, dotycząca wymiany pieców, dofinansowań i walki ze smogiem, ze</i>

		<i>szczególnym uwzględnieniem:</i> - wszechstronnej pomocy w likwidacji pieców węglowych; - wsparcia informacyjnego, dotyczącego obowiązujących procedur i przepisów; - wskazywania mieszkańcom źródeł finansowania wymiany pieca; - edukacji w zakresie zasad optymalnej eksploatacji nowych źródeł ciepła; - spotkań z mieszkańcami wrocławskich osiedli; - doradztwa energetycznego; - spotkań informacyjnych na dedykowanych osiedlach; - szkoleń dla organizacji pozarządowych, strażników miejskich, firm oraz innych interesariuszy.
9	Promowanie picia kranówki. Strach przed piciem wody z kranu wiąże się często z niepewnością co do jakości wody. Mieszkańcy obawiają się, czy stan rur nie wpływa na jakość wody i czy woda, która wypływa z kranu, faktycznie jest bezpieczna. Warto zatem zrobić akcję darmowego sprawdzania próbek wody już pobranych z kranu. Akcja, nawet ograniczona w czasie, pozwoliłaby uspokoić mieszkańców i dała im poczucie bezpieczeństwa.	Opinia uwzględniona Do zadania: GWS.1.3. Działania edukacyjne, promocyjne, propagujące i upowszechniające wiedzę o konieczności, celach, zasadach i sposobach oszczędnego użytkowania wody dopisano frazę: <i>a także promujące picie wody kranowej.</i>
10	- warsztaty przyrodnicze dla liderów WBO, - spacer przyrodnicze dla urzędników, - scenariusze dla klas szkolnych, - aplikacja umożliwiająca udział mieszkańców w inwentaryzacji przyrodniczej, - strona internetowa z informacjami	Opinia uwzględniona Do zadania ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody w informacjach dodatkowych o zadaniu została dopisana następująca treść: <i>Edukacja przyrodnicza powinna być</i>

	dla mieszkańców	<i>realizowana dla różnych grup wiekowych oraz w różnych formach, m.in.: warsztatów i spacerów przyrodniczych w tym także dla liderów miejskich i urzędników, lekcji prowadzonych w szkołach, ścieżek dydaktycznych, aplikacji i stron internetowych o walorach przyrodniczych miasta skierowanych do mieszkańców.</i>
11	Wszystkie dostępne formy: spotkania, działania w terenie, spacery przyrodnicze, internet, zaangażowanie rad osiedli w zakresie współpracy z mieszkańcami	Opinia uwzględniona Do zadania ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody w informacjach dodatkowych o zadaniu została dopisana następująca treść: <i>Edukacja przyrodnicza powinna być realizowana dla różnych grup wiekowych oraz w różnych formach, m.in.: warsztatów i spacerów przyrodniczych w tym także dla liderów miejskich i urzędników, lekcji prowadzonych w szkołach, ścieżek dydaktycznych, aplikacji i stron internetowych o walorach przyrodniczych miasta skierowanych do mieszkańców.</i>
12	Edukacja poprzez czynny pobyt w terenie, najlepiej dojazd rowerem po wybudowaniu ścieżek rowerowo-dydaktycznych, np. na teren dawnych pól irygacyjnych	Opinia uwzględniona Do zadania ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody w informacjach dodatkowych o zadaniu została dopisana następująca treść: <i>Edukacja przyrodnicza powinna być realizowana dla różnych grup wiekowych oraz w różnych formach, m.in.: warsztatów i spacerów przyrodniczych w tym także dla liderów miejskich i urzędników, lekcji prowadzonych w szkołach, ścieżek dydaktycznych, aplikacji i stron internetowych o walorach</i>

		<i>przyrodniczych miasta skierowanych do mieszkańców.</i>
13	Edukować można np. za pomocą narzędzia, jakim jest ścieżka edukacyjna.	Opinia uwzględniona Do zadania ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody w informacjach dodatkowych o zadaniu została dopisana następująca treść: <i>Edukacja przyrodnicza powinna być realizowana dla różnych grup wiekowych oraz w różnych formach, m.in: warsztatów i spacerów przyrodniczych w tym także dla liderów miejskich i urzędników, lekcji prowadzonych w szkołach, ścieżek dydaktycznych, aplikacji i stron internetowych o walorach przyrodniczych miasta skierowanych do mieszkańców.</i>
14	Przykłady działań edukacyjnych nt. prawidłowej segregacji odpadów: tablice informacyjne umieszczone na wiatkach śmietników, lekcje tematyczne w szkołach podstawowych, informacje - instrukcje w prasie osiedlowej, współpraca z radami osiedli	Opinia uwzględniona Do zadania ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody w informacjach dodatkowych o zadaniu została dopisana następująca treść: <i>Edukacja przyrodnicza powinna być realizowana dla różnych grup wiekowych oraz w różnych formach, m.in: warsztatów i spacerów przyrodniczych w tym także dla liderów miejskich i urzędników, lekcji prowadzonych w szkołach, ścieżek dydaktycznych, aplikacji i stron internetowych o walorach przyrodniczych miasta skierowanych do mieszkańców.</i>
15	Monitoring terenów zielonych. Osoby, pozostawiające szklane butelki i inne śmieci poza koszami, powinny ponosić odpowiedzialność za swoje zachowanie - np. prace społeczne,	Wyjaśnienie Uwaga znajduje się poza obszarem Programu.

	polegające na porządkowaniu terenów zielonych, wykonywaniu nowych nasadzeń, czyszczeniu powierzchni w graffiti itp.	
16	Edukacja wśród osób starszych (np. ulotki, włączenie w działania edukacyjne parafii kościoła katolickiego i kościołów innych wyznań).	Wyjaśnienie Prowadzący działania edukacyjne mogą zwracać się z propozycjami włączenia w działania proekologiczne do kościołów i związków wyznaniowych.
17	Przedszkola i szkoły podstawowe – przynajmniej raz w miesiącu zajęcia w terenie, tzw. ścieżki edukacyjne	Wyjaśnienie Wskazano powyżej zalecaną formę, natomiast bardziej szczegółowe wytyczne leżą poza kompetencjami Programu.
18	Miasto powinno finansować we wszystkich szkołach podstawowych program edukacji ekologicznej, w ramach którego np. pokazany zostanie wpływ śmieci na środowisko.	Wyjaśnienie W Programie wskazano możliwe do podjęcia działania, natomiast wybór zależy od szkoły oraz nauczycieli i uczniów.
19	W szkołach średnich należy organizować akcje sadzenia drzew, wysiewania kwiatnych łąk itp.	Wyjaśnienie W Programie wskazano możliwe do podjęcia działania, natomiast wybór zależy od szkoły oraz nauczycieli i uczniów.
20	Akcje pokazujące konsekwencje nieprawidłowego postępowania, np. w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi czy ochrony terenów cennych przyrodniczo	Opinia uwzględniona W Programie wpisano zadania: - GO 4.3. Działania edukacyjne w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz właściwego postępowania z odpadami; - ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody.
21	Utworzenie zespołu Przyrodników Miejskich, działających na rzecz edukacji przyrodniczej mieszkańców,	Opinia częściowo uwzględniona Urząd Miejski w zakresie wykonywania

obejmującej opiniowanie programów edukacji ekologicznej i klimatycznej. W skład zespołu powinni wchodzić specjaliści następujących dziedzin: ekolog, botanik, ornitolog, herpetolog, chiropterolog, entomolog, przedstawiciel Ekostraży, prawnik i rzecznik/edukator. Zespół Przyrodników Miejskich powinien podlegać bezpośrednio Prezydentowi Miasta. Jego odwołanie możliwe byłoby jedynie w przypadku podważenia kompetencji lub udowodnienia powstania szkody dla przyrody miasta wskutek działania/zaniechania. Kontakt (mailowy i telefoniczny) do zespołu powinien być publicznie dostępny - umieszczony na stronie Urzędu Miasta. Przyrodnicy miejscy muszą być specjalistami o rozległym doświadczeniu w pracy terenowej, powinni cieszyć się uznaniem i autorytetem zarówno wśród przyrodników, jak i aktywistów działających na rzecz ochrony przyrody w mieście. Z tego względu powinni spełniać następujące warunki: 1. Wyższe wykształcenie kierunkowe. 2. Minimum pięcioletnie doświadczenie w wykonywaniu inwentaryzacji przyrodniczych. 3. Nieposzlakowany charakter. 4. Rekomendacja środowiskowa ze strony uczelni lub czynnych zawodowo przyrodników. 5. Rekomendacja co najmniej 3 organizacji pozarządowych lub grup nieformalnych, działających na rzecz	swoich ustawowych obowiązków, jak również realizacji projektów i kampanii podejmowanych przez Miasto Wrocław, posiada zasoby kadrowe, które wykonują już określone obowiązki. Organizacje pozarządowe oraz naukowcy mogą wspierać działania Miasta oraz innych instytucji, zajmujących się ochroną przyrody (konsultacje, wolontariat), jak również samodzielnie realizując projekty przyrodnicze (środki m.in. LIFE, POiŚ, RPO itd.). Do rozdziału 6.2. PODMIOTY ZAANGAŻOWANE W REALIZACJĘ PROGRAMU dopisano akapit: <i>We wdrażanie Programu, w szczególności w części dotyczącej ochrony zasobów przyrodniczych oraz powiększania terenów zieleni istotne jest włączenie strony społecznej oraz naukowców i organizacji pozarządowych, które również w ramach własnych działań prowadzą wiele projektów i badań w tym obszarze interwencji.</i>
--	---

	przyrody we Wrocławiu.	
22	Ważny element dydaktyczny to Ogród Botaniczny, w którym jednak nie ma podstawowego obiektu, jakim była palmiarnia. Należałoby odbudować palmiarnię.	Wyjaśnienie Ogród Botaniczny jest w zasobie Uniwersytetu Wrocławskiego. Można zwrócić się do Uniwersytetu z wnioskiem ws. palmiarni.
23	Na stronach internetowych Wrocławia należy reklamować nie tylko Rynek, ale i tereny zielone.	Wyjaśnienie Na stronie internetowej Wrocławia są zamieszczone informacje zarówno o zasobach przyrodniczych, jak i o terenach zieleni czy podejmowanych projektach. Geoportal miejski również przedstawia wiele informacji w tym zakresie.
24	Można odbudować punkty gastronomiczne, np. na Osobowicach czy pawilon w parku Południowym.	Wyjaśnienie Opinia poza zakresem konsultacji.
25	Należy uatrakcyjnić tereny wzdłuż towarowej linii kolejowej.	Wyjaśnienie Nie jest jasne, co oznacza określenie "uatrakcyjnić". Jeśli chodzi o kwestię zieleni, to postuluje się w Programie, aby była ona wprowadzana wszędzie, gdzie jest to możliwe.
26	Należy wprowadzać surowe kary za zanieczyszczanie powietrza poprzez spalanie odpadów.	Wyjaśnienie Kary w zakresie niewłaściwego pozbywania się odpadów, w tym ich spalania, są już uregulowane i stosowane.
27	Tworzenie centrów edukacji ekologicznej przy bibliotekach	Opinia uwzględniona Wprowadzono propozycję do działania: ZP.4.1. Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody. W informacjach dodatkowych o zadaniu dopisano: <i>zaleca się także tworzenie centrów edukacji ekologicznej przy bibliotekach.</i>

Opinie dotyczące pytania nr 5

Poniżej możesz wpisać dodatkowe opinie, które według Ciebie mają znaczenie w przygotowaniu Programu ochrony środowiska.

I.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Należy wprowadzić monitoring (regularne patrole) na terenach chronionych np. w parku krajobrazowym Bystrzycy.	Opinia nieuwzględniona Obecnie nie istnieją przepisy wskazujące na konieczność realizowania stałego monitoringu obszarów objętych ochroną. Jeżeli występują nieprawidłowości, należy je zgłaszać właściwym organom ścigania, jak również sprawującym nadzór nad danym obszarem.
2	Należy zadbać o zmniejszenie poziomu hałasu przy ulicach, po których poruszają się samochody ciężarowe; przykład to ul. Jarnołtowska.	Opinia uwzględniona Celem Programu jest obniżenie poziomu hałasu na wszystkich drogach w mieście.
3	Nadzór wykonawców dróg w zakresie jakości zieleni (jakości sadzonek, gatunków) w pasie drogowym powinien pełnić Zarząd Zieleni Miejskiej, a nie ZDiUM, który skupia się przede wszystkim na jakości infrastruktury technicznej.	Wyjaśnienie Nadzór, o którym wspomniano w uwadze, jest realizowany zgodnie z porozumieniem zawartym przez ZDiUM i ZZM.
4	Należy wprowadzić obowiązek uzyskania akceptacji dla wszelkich planów inwestycyjnych w mieście pod kątem ochrony środowiska na początkowym etapie tj. przed wskazaniem ich przez miasto do projektowania i realizacji.	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
5	Należy zmienić podejście do zasobów hydrologicznych. Trzeba dać rzekom możliwość wylewania się w razie potrzeby, a nie za wszelką cenę temu przeciwdziałać.	Opinia uwzględniona Konieczność uwzględnienia naturalnej retencji oraz ochrony terenów nadrzecznych zostały ujęte w Programie –

		zarówno w części diagnostycznej, jak i w zadaniach.
6	Drzewa, zieleń powinny podlegać takiej samej ochronie, jak założenia urbanistyczne czy detale architektoniczne. Przykładowo Wyspa Osobowicka czy Las Rędziński są olbrzymią wartością tego miasta.	Opinia uwzględniona Program zakłada ochronę terenów zieleni, okazów drzew, pomników przyrody.
7	Warto zwrócić większą uwagę na kary za palenie śmieciami. Mimo podejmowanych prób zapobiegania temu zjawisku jest to nadal aktualny problem we Wrocławiu.	Opinia uwzględniona Program przewiduje zwiększenie w kolejnych latach intensywności kontroli palenisk.
8	Należy przeciwdziałać skutkom powodzi.	Opinia uwzględniona Takie jest założenie Programu – wsparcie ochrony przeciwpowodziowej oraz wspieranie rozwoju retencji.
9	Ochrona środowiska ma olbrzymi wpływ na jakość życia w mieście. Miasto, zamiast przeznaczać pieniądze na stadion, klub sportowy czy inne działania promocyjne, powinno postawić na zwiększanie liczby miejsc do uprawiania sportu czy natychmiastową likwidację pieców w mieszkaniach gminnych. Duża ilość terenów zielonych oraz czyste powietrze będą najlepszą promocją miasta.	Wyjaśnienie Program odnosi się do priorytetów wskazanych przez mieszkańców w ankiecie skierowanej przy okazji opracowania Strategii 2030, tj. zwiększeniu terenów zieleni i ochrony powietrza. Ponadto aspekt klimatyczny jest kluczowy w dokumencie ze względu na dokumenty strategiczne wyższego rzędu, a także przyjęty przez Miasto Wrocław Plan adaptacji do zmian klimatu.
10	Wszelkie zmiany powinny być wprowadzane natychmiastowo, nawet kosztem przesunięcia środków z innych działań, jak np. kultura i sztuka.	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w opinii nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
11	Warto zaplanować w mieście automaty na butelki i puszki zwrotne.	Wyjaśnienie System kaucjonowania opakowań oraz opakowań zwrotnych można wprowadzić tylko pod warunkiem wprowadzenia

		przepisów ogólnokrajowych oraz wdrożenia ich przez handel i producentów produktów w opakowaniach. Ponadto aktualnie trwają prace nad przyjęciem przepisów w zakresie rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP).
12	Należy wspierać finansowo Fortum w zakresie budowy nowej elektrociepłowni, spalającej odpady zmieszane (według najwyższych standardów ekologicznych) i powstawanie jeszcze większej sieci ciepłowniczej.	Wyjaśnienie Program jest zgodny z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami.
13	Dodanie do zadań Mobilnego Asystenta Mieszkańca: - możliwości zgłaszania przypadków zanieczyszczenia środowiska w mieście, - sugestii, co można w tym zakresie zrobić w danym miejscu	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
14	Należy wypracować mechanizmy egzekwowania kompensacji przyrodniczej od jednostek miejskich.	Wyjaśnienie Kompensacja przyrodnicza odbywa się zgodnie z warunkami realizacji inwestycji.
15	W punkcie 4. Programu („Ocena stanu środowiska”) brakuje podpunktu „zanieczyszczenie światłem”. Odpowiedniego uzupełnienia o zagadnienia dotyczące zanieczyszczenia światłem wymaga również punkt 5.1 „Cele Programu Ochrony Środowiska”. Przykładowe działania, mające na celu dążenie do ograniczenia zanieczyszczenia światłem: - wszystkie nowe punkty świetlne powinny świecić tylko w dół, - istniejące punkty świetlne powinny	Opinia częściowo uwzględniona W części Programu dotyczącej PEM (pól elektromagnetycznych) zostały dodane informacje nt. zanieczyszczenia światłem (podrozdział 4.4.5 Zanieczyszczenie światłem); ten problem ujęto też w analizie SWOT. Ponadto dodano do zadania OKJP 2.9. Modernizacja i wymiana na energooszczędne (w tym wykorzystujące OZE) systemów oświetlenia ulicznego oraz oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej informację, w tabelach 22 i 23 w kolumnie "Dodatkowe informacje o zadaniu" zalecenia: <i>Oświetlenie powinno być budowane w lokalizacjach, gdzie jest</i>

	być sukcesywnie wymieniane, - oświetlenie reklam powinno być tak wyregulowane, aby nie było skierowane w okna mieszkań oraz nie oślepiało lub odwracało uwagi kierowców, - należy w znacznym stopniu ograniczyć iluminację roślin, rzek i zbiorników wodnych (cele dekoracyjne), - należy ograniczyć iluminację budynków w godzinach późnonocnych (np. wyłączanie po 24:00), - oświetlenie budynków powinno być instalowane z góry w dół; alternatywnie światło powinno padać na bryłę budynku, a nie poza nią (stosowanie oświetlenie konturowego), - ograniczenie w zakresie maksymalnej mocy świetlnej, czasu doświetlenia i kierunku strumienia światła, - nieprzekraczanie norm oświetleniowych na zasadzie „im jaśniej tym lepiej” (jeśli ma być na chodniku minimum 10 luksów, to nie może być 30 luksów).	<i>ono niezbędne dla bezpieczeństwa mieszkańców i zapewnienia komunikacji. Zalecane jest stosowanie źródeł światła o właściwie dobranej barwie oraz minimalnej jasności (nie większej niż istnieje potrzeba), z zastosowaniem opraw pozwalających na świecenie w dół (nie rozpraszanie światła w górę).</i>
16	Należy zakazać posypywania ulic i chodników i placów solą czy solanką w zimie.	Opinia nieuwzględniona W Programie nie jest możliwe ujęcie powyższych zakazów. Należy zauważyć, że Zarząd Zieleni Miejskiej wdraża działania ograniczające wpływ soli drogowej na rośliny, a także nie stosuje jej w parkach i na zieleńcach miejskich.
17	Wnioskujemy o powołanie stanowiska Dendrologa Miejskiego (podlegającego pod Przyrodnika Miejskiego). Do jego zadań należałoby opiniowanie każdego wniosku o wycinkę, co pozwoliłoby	Wyjaśnienie Każdy wniosek o zezwolenie na wycinkę drzew, który wpływa do UM, jest analizowany przez pracownika Wydziału Środowiska i Rolnictwa. Posiada on

	uniknąć tragicznych sytuacji, jak ta opisana tu: https://www.facebook.com/moratori umdladrzew/posts/120964586682136	odpowiednie kwalifikacje zawodowe, i podejmuje decyzje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (m.in. ustawą o ochronie przyrody). Uwzględnia się wszystkie uwarunkowania, w tym także własnościowe i planistyczne.
18	Wnioskujemy o dodanie i monitorowanie wskaźnika obrazującego powstawanie wyspy ciepła (UHI - Urban Heat Island): intensywność UHI (UHI intensity) w °C Opisany jest przykładowo w artykule naukowym (https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1110982317301114). Oczekiwana wartość wskaźnika w 2025 r.: 2 °C. Aby osiągać ten cel, poza wymienionymi w pozostałych punktach działaniami, należy zmniejszać udział powierzchni kumulujących ciepło (przykładowo beton).	Wyjaśnienie Powstawanie zjawiska „miejskiej wyspy ciepła”, a także możliwości jej przeciwdziałania, zostały szczegółowo przeanalizowane w dokumencie pn. Miejski plan adaptacji do zmian klimatu. W Programie uwzględniono zapisy tego dokumentu, także jeśli chodzi o przeciwdziałanie zmianom klimatu. Zapisano też szereg działań mitygacyjnych i adaptacyjnych, w tym m.in. OKJP.1.2. Obecnie Miasto rozważa podjęcie analiz w zakresie monitorowania miejskiej wyspy ciepła.
19	Aby osiągnąć te cele, należy wprowadzić, wzorem Berlina, Kopenhagi, Singapuru, Chin czy innych miejsc, obowiązkowych rozwiązań, mających na celu zatrzymanie i wykorzystanie wody w maksymalnym stopniu w miejscu opadu (zgodnie z koncepcją "miasta gąbki - sponge city"): a) zielone dachy płaskie z prawdziwego zdarzenia porośnięte roślinnością, pochłaniające i retencjonujące wodę o określonej chłonności wody deszczowej i głębokości, zamiast wyschniętego na wiór trawnika na kilkunastu centymetrach ziemi - z jak największym wskaźnikiem: Średnia roczna retencji wody b) przepuszczalne nawierzchnie	Opinia uwzględniona W Programie wskazano sposób realizacji wspomnianych w uwadze projektów: - GW.3.2. Promowanie i wdrażanie katalogu działań i zadań służących minimalizowaniu następstw suszy (np. zbieranie deszczówki, ogrodów deszczowych, łąk kwietnych zamiast trawników - GW.3.3. Wdrażanie działań wprowadzających na teren Wrocławia zielono-niebieską infrastrukturę - GW.3.4. Zwiększenie retencji na terenie posesji - przy budynkach jedno- i wielorodzinnych oraz wykorzystywanie zgromadzonej wody opadowej i roztopowej - GW.3.5. Działania edukacyjne i

	jezdni i chodników (jak maty chodnikowe) c) ogrody deszczowe, do których odprowadzana jest woda d) zielone ściany wertykalne e) zbiorniki retencyjne, przeznaczone m.in. na opady nawałne (których częstotliwość w związku ze zmianami klimatu gwałtownie wzrasta) f) zielone torowiska, przystanki g) niecki retencyjne Należy wprowadzić rozwiązania, które pozwolą zadbać nie tylko o powstawanie zielonych nawierzchni i ogrodów, ale też o ich utrzymanie w przyszłości (na co należy zabezpieczyć środki w budżecie). Należy wprowadzić, wzorem Gdańska, politykę retencji miejskiej.	promujące wprowadzanie elementów zielono-niebieskiej infrastruktury do przestrzeni miejskiej - GWS.2.3. Budowa i modernizacja kanalizacji deszczowej, budowa osadników i separatorów wód opadowych i roztopowych na wylotach sieci deszczowej do odbiorników - GL.1.1. Przeciwdziałanie zasklepieniu gleb przez stosowanie odpowiednich rozwiązań przy planowaniu inwestycji (np. powierzchni półprzepuszczalnych), a także zapewnienie odpowiednich powierzchni biologicznie czynnych - ZP.3.2. Zwiększanie powierzchni zieleni na terenie Wrocławia (przeznaczanie gruntów na tereny zieleni, nasadzenia, założenia i utrzymanie terenów zieleni) - ZP. 3.5. Zakładanie łąk kwietnych, ogrodów społecznych, schronień dla owadów, parków kieszonkowych, zielonych ścian i dachów, zielonych wiat przystankowych.
20	Wnioskujemy o dodanie i monitorowanie wskaźników: a. Powierzchnia dachów porośnięta roślinnością, o wskaźniku Średnia roczna retencji wody $\geq 50\%$ Oczekiwana wartość wskaźnika w 2025 r.: 30% b. Powierzchnia dachów porośnięta roślinnością, o wskaźniku Średnia roczna retencji wody $\geq 95\%$ Oczekiwana wartość wskaźnika w 2025 r.: 8% Na podstawie: The Code of Practice for Green Roofs and GRO, the Green Roof Organisation (https://livingroofs.org/code-practice)	Opinia nieuwzględniona W chwili opracowania projektu Programu Urząd Miejski Wrocławia nie dysponuje pełną listą lokalizacji zielonych dachów w mieście. W planie jest przeniesienie informacji o zinwentaryzowanych zielonych dachach na mapy, a także wskazanie ich przybliżonej powierzchni. Z posiadanych materiałów raczej nie będzie możliwości dokonania kategoryzacji pod względem retencyjności. Można przyjąć, że w przeważającej części są to dachy ekstensywne, czyli zbliżone retencyjnością do 50%. Założenie, że do

-green-roof-organisation/) oraz: Water retention on the extensive green roof models (https://www.researchgate.net/publication/330560450_Water_retention_on_the_extensive_green_roof_models) oraz o dodanie podobnych wskaźników i celów dla innych typów powierzchni.	2025 r. 30% dachów będzie zielonych, wydaje się nierealne, biorąc pod uwagę, że obecnie we Wrocławiu jest zaledwie 81 budynków o takim pokryciu dachowym. Warto wskazać, że we Wrocławiu obowiązuje Uchwała Nr XV/268/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 3 września 2015 r. w sprawie zwolnień od podatku od nieruchomości powierzchni użytkowych lokali mieszkalnych w ramach projektu intensyfikacji powstawania terenów zieleni w obrębie Miasta Wrocławia. Zakłada ona propozycje ulg w podatku od nieruchomości dla tych, którzy zdecydują się utworzyć na swoim budynku ogólnodostępny zielony dach lub ogród wertykalny. Po 2015 r. powstało we Wrocławiu 18 budynków biurowych i 51 budynków mieszkalnych, gdzie urządzono zielone dachy z roślinnością ekstensywną. Ponadto 3 galerie handlowe, 2 obiekty należące do wyższych uczelni, 1 szkoła średnia, 1 budynek Urzędu Miejskiego (na ul. Habskiej), 1 supermarket, 1 hotel, 1 obiekt centrum edukacyjnego, 1 obiekt należący do MPWiK oraz 1 obiekt dworcowy posiadają zielony dach. Od 2019 r. we Wrocławiu obowiązuje Zarządzenie nr 1158/19 Prezydenta Wrocławia w sprawie gospodarowania wodami opadowymi - w zarządzeniu wskazuje się zielone dachy i zielone ściany jako jeden ze sposobów retencji wód opadowych. Miasto Wrocław przygotowało również katalogi dobrych praktyk, w których pokazuje się możliwe rozwiązania, służące do retencjonowania wód opadowych. Opisuje się w nich zielone dachy jako rozwiązania dla wód opadowych na obszarach zabudowanych.
--	--

		Zapisy w planach miejscowych („przy odprowadzaniu wód opadowych i roztopowych obowiązuje stosowanie rozwiązań polegających na zagospodarowaniu całości lub części wód w miejscu opadu, w szczególności poprzez gospodarcze wykorzystanie, odparowanie, rozsączanie do gruntu lub retencjonowanie”) mówią, że do kanalizacji lub odbiornika dopuszcza się odprowadzanie jedynie tej części wód, której nie udało się zagospodarować na miejscu. Zapisy te jednoznacznie wskazują na konieczność retencji i opóźniania spływu wód opadowych, w tym umożliwiają realizację zielonych dachów. Istnieje program Złap deszcz – to dofinansowanie rozwiązań mających na celu zatrzymywanie i wykorzystywanie opadu w miejscu jego powstania (można uzyskać do 80% kosztów inwestycji, ale nie więcej niż 5000 zł). Na razie w ramach programu nie realizowano zielonych dachów, ale potencjalnie są one dopuszczalne.
21	Wnioskujemy o dodanie celu do 2023 r. (wzorem Singapuru) zadania: Opracowanie (wspólnie z naukowcami) rozwiązań, które ograniczą powstawanie "wysp ciepła". Istnieją rozwiązania (odpowiednie techniki i oprogramowanie), które pozwalają symulować efekt wiatru, temperatury i nasłonecznienia na projektowaną zabudowę. Pozwala to na takie zorientowanie budynków i umieszczenie roślinności oraz otwartych przestrzeni, by eliminować i minimalizować efekt wysp ciepła. Po wdrożeniu rozwiązań należy odpowiednio poprawić	Wyjaśnienie Powstawanie „miejskiej wyspy ciepła”, a także możliwości jej przeciwdziałania zostały szczegółowo przeanalizowane w dokumencie pn. Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu. W Programie uwzględniono zapisy tego dokumentu także jeśli chodzi o przeciwdziałanie zmianom klimatu. W dokumencie zapisano szereg działań mitygacyjnych i adaptacyjnych, w tym m.in. OKJP.1.2. Obecnie Miasto rozważa podjęcie analiz w zakresie monitorowania miejskiej wyspy ciepła.

	miejscowe plany zagospodarowania.	
22	Wnioskujemy o dodanie celów do 2021 r. (w trybie pilnym; wzorem Warszawy): a. Inwentaryzacja dendrologiczna - należy sporządzić spis lokalizacji, gatunków drzew, zasięgu koron, ich kondycji. b. Stworzenie Karty Praw Drzew ze standardami kontroli, pielęgnacji i realizacji inwestycji w pobliżu roślin.	Wyjaśnienie Zadanie jest już realizowane w ramach bieżących działań i działań inwestycyjnych. Będzie kontynuowane w kolejnych latach. Inwentaryzacja nie ogranicza się do spisu, ale do lokalizacji drzew i możliwej do prezentacji w Systemie Informacji Przestrzennej (SIP). Takie rozwiązanie pozwoliło dotychczas zebrać w bazie informacje o 124 867 drzewach (średnio rocznie można wykonać 25 000 rekordów). Zadanie będzie wpisywać się w zaproponowane już w Programie działania ZP.3.3. Budowa systemu do zarządzania zasobem zieleni miejskiej we Wrocławiu: e-platforma Zieleni we Wrocławiu - etap 1 - Zarząd Zieleni Miejskiej jest w trakcie wnioskowania o środki w ramach Działania 2.1. E-usługi publiczne, Poddziałanie 2.1.2 E-usługi publiczne – ZIT WROF. Jeśli chodzi o Kartę Praw Drzew, zadanie to będzie wpisywać się w zaproponowane już w Programie działania: ZP.3.4. Opracowanie i wdrożenie Planu Zazieleniania Miasta. Warto dodać, że w ramach realizacji projektów związanych z opracowaniem i wdrożeniem Planu Zazieleniania Miasta proponuje się m.in. wprowadzenie na wzór warszawskiej Karty Praw Drzew programu związanego z ochroną drzew realizowanego we Wrocławiu, który będzie zawierać ramowe zasady służące ochronie drzew. Zasady te będą miały rozwinięcie m.in. w istniejących już Kartach Ochrony Drzew na terenie inwestycji i planowanych w kolejnych latach standardach diagnostyki czy też pielęgnacji. Możliwe, że dokument przyjmie we Wrocławiu inną nazwę.

		We Wrocławiu od 2016 r. funkcjonuje Zarządzenie Prezydenta Wrocławia ws. ochrony drzew, które ma na celu ochronę istniejących drzew w procesach inwestycyjnych. W 2019 r. zarządzenie wzbogacono o karty ochrony drzew, które zawierają aspekty prawne dotyczące szeroko rozumianej ochrony zieleni.
23	Sekcja o zadaniach nie wnosi niczego nowego, jest to jedynie zestawienie prowadzonych dotychczas i planowanych przez UM działań. To zakłada, że chronimy środowisko wystarczająco dobrze. Nie zgadzamy się z takim założeniem. Wnioskujemy o przeprowadzenie dodatkowych warsztatów w ramach konsultacji, w których mieszkańcy będą mogli wypracować propozycje dodatkowych zadań. A fakt, że wpisują tam Państwo np. budowę alei Wielkiej Wyspy pokazuje, że treść jest niepoważna. Jakim cudem inwestycja, która wygeneruje dodatkowy ruch samochodowy i wiąże się z wycinką setek drzew, ma sprzyjać ochronie środowiska? Wnioskujemy, żeby odpowiedzieli Państwo na to pytanie.	Wyjaśnienie Działania w zakresie ochrony środowiska są skuteczne wówczas, gdy są realizowane długofalowo – stąd kontynuacja wcześniejszych. Należy podkreślić, że w Programie ujęto wiele nowych zadań, w tym przede wszystkim w zakresie ochrony bioróżnorodności, adaptacji i mitygacji zmian klimatycznych. Budowa alei Wielkiej Wyspy jest jedną z inwestycji miejskich, które poprawią płynność ruchu na terenie miasta, co pomoże ograniczyć emisję zanieczyszczeń, m.in. gazowych (NOx) do powietrza, jak również ograniczyć hałas. Ze względu na trwającą pandemię COVID-19 nie jest możliwe organizowanie dodatkowych warsztatów dla mieszkańców. Konsultacje społeczne odbywają się zgodnie z przyjętymi przez Miasto Wrocław standardami. W ramach prac nad dokumentem zorganizowane zostały dwa spotkania on-line – jedno dla organizacji pozarządowych i środowisk akademickich, drugie dla mieszkańców. Należy tu zwrócić uwagę, że na spotkaniu dla mieszkańców w dn. 18 maja obecne było 9 osób.

Opinie dotyczące wskaźników

l.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Najważniejsze w dokumencie są cele i mierzalne, konkretne i ambitne wskaźniki.	Wyjaśnienie W opinii autorów cele oraz wskaźniki są ambitne, np. brak przekroczeń norm jakości powietrza (w zakresie B(a)P) lub realizacja wskaźników podanych chociażby w Planie Zrównoważonej Mobilności Miejskiej. Dodane zostały wskaźniki dotyczące zwiększania terenów zieleni. Należy pamiętać, że poza tym, że cele i wskaźniki muszą być nie tylko ambitne, ale także ich realizacja musi być realna.
2	Wyznaczone wskaźniki w wielu miejscach nie dotyczą efektu, tylko produktu.	Wyjaśnienie Zgodnie z Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska Ministerstwa Środowiska wskaźniki są dopasowane do zadań i, z jednej strony, mierzą zmiany stanu środowiska, natomiast, z drugiej strony, powinny także mierzyć postęp realizacji poszczególnych działań.
3	Wyznaczone cele strategiczne dokumentu (wskaźniki i ich poziom) m.in. w zakresie ochrony klimatu, powietrza i bioróżnorodności są na bardzo niskim poziomie. Cele te powinny być zdecydowanie bardziej ambitne.	Wyjaśnienie W opinii autorów cele oraz wskaźniki są ambitne, np. brak przekroczeń norm jakości powietrza (w zakresie B(a)P) lub realizacja wskaźników podanych chociażby w Planie Zrównoważonej Mobilności Miejskiej. Dodane zostały wskaźniki dotyczące zwiększania terenów zieleni. Należy pamiętać, że poza tym, że cele i wskaźniki mają być nie tylko ambitne, ich realizacja musi być realna.

4	Obszar ochrona klimatu i jakości powietrza: Należy mierzyć zmniejszenie emisyjności CO2 w celu obserwacji postępu w niwelowaniu zanieczyszczenia powietrza (polepszeniu jego jakości). W obecnym dokumencie brakuje wskaźników docelowych, do których należy dążyć.	Opinia częściowo uwzględniona W dokumencie znajdują się wskaźniki dotyczące jakości powietrza mierzonej stężeniem poszczególnych substancji (np. BaP). Dodano wskaźnik "wielkość emisji dwutlenku węgla z obszaru gminy w danym roku/stopień redukcji emisji w stosunku do roku bazowego".
5	Fakt, że poziom związków azotu nie był przekraczany ze względu na pandemię, jest niemiernodajne.	Wyjaśnienie W projekcie Programu przekazany do konsultacji społecznych nie została jeszcze uwzględniona roczna ocena jakości powietrza za 2020 r., ponieważ w tamtym momencie nie była jeszcze dostępna. W analizie SWOT w rozdziale dotyczącym jakości powietrza zapisano: - mimo spadków wartości stężeń poszczególnych zanieczyszczeń, wciąż notowane przekroczenia jakości powietrza w strefie aglomeracji wrocławskiej (klasa C); - znaczny udział w bilansie emisji zanieczyszczeń źródeł transportowych (powodujących przekroczenia norm dla NO2).
6	Brakuje ochrony drzew i kompensacji z prawdziwego zdarzenia. Nasadzenie jednego małego drzewka nie zrekompensuje wycięcia jednego dużego drzewa. Z tego powodu posługiwanie się stosunkiem liczby wycinek do nasadzeń jest zbyt optymistyczne i niemiernodajne.	Opinia częściowo uwzględniona Program zakłada przede wszystkim ochronę zieleni istniejącej i jej pielęgnację. Poza wskaźnikiem dotyczącym bilansu wycinek i nasadzeń został dodany wskaźnik taki jak: "powierzchnia występowania zieleni wysokiej", który oddaje założenia celu (przede wszystkim zachowanie już istniejącej zieleni na terenie miasta).
7	Należy określić, w jaki sposób będzie monitorowany (mierzony) wzrost/spadek bioróżnorodności.	Wyjaśnienie Wzrost/spadek różnorodności biologicznej

		będzie wynikał ze wzrostu/spadku wskaźników takich jak: - powierzchnia siedlisk przyrodniczych; -powierzchnia siedlisk objętych zabiegami czynnej ochrony (Natura 2000); -powierzchnia obszarów chronionych, -powierzchnia terenów zieleni (parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej, zieleń uliczna, cmentarze, ogrody działkowe), -lesistość.
8	Wskaźniki „liczba osób narażonych na ponadnormatywny hałas na terenie Wrocławia (wskaźnik LDWNI)” oraz „liczba osób narażonych na ponadnormatywny hałas na terenie Wrocławia (wskaźnik LN)” powinny mieć wartość docelową 0. Dlaczego dopuszczamy, że za 10 lat wciąż będziemy narażać mieszkańców na utratę zdrowia z powodu przekroczonych norm hałasu (które i tak są wyjątkowo wysokie)?	Wyjaśnienie Wskaźniki przewidują takie obniżenie poziomu hałasu, które jest możliwe do osiągnięcia w danym okresie. Określenie wartości docelowej oparto o wnioski z analizy map akustycznych i zapisy programów ochrony środowiska przed hałasem.
9	Wskaźnik „udział torowisk w stanie dobrym i bardzo dobrym” ma nieprawidłową wartość bazową. Chcemy chronić środowisko torami tramwajowymi, które za 10 lat będą w 1/4 dobre? Tu wartość docelowa może być tylko jedna - 100%.	Opinia częściowo uwzględniona Wskaźnik został zweryfikowany – wpisano wartość docelową: 90%. Druga część uwagi stanowi rozwiązanie techniczne, które wykracza poza zapisy Programu.
10	W działaniu dotyczącym termomodernizacji należy wprowadzić mierzalne cele: liczba budynków/ilość powierzchni i ilość zmniejszenia emisji.	Opinia uwzględniona Podano wartość wskaźnika, a jego realna wartość wynosi: 5 budynków rocznie.
11	Powierzchnia lasów we Wrocławiu wynosi obecnie niespełna 8%, czyli bardzo niewiele. W POŚ powinno się zawrzeć konieczność tego wzrostu do minimum 15%.	Wyjaśnienie W Programie podkreślono rolę lasów w kontekście aspektu klimatycznego, jakości powietrza oraz zwiększania

		bioróżnorodności. Program przewiduje także działania zmierzające do zwiększania lesistości. Na terenie miasta pozostaje niewiele gruntów, które można przeznaczyć pod zalesienia ze względu na wysokie walory produkcyjne gleb.
12	Wskaźnik "bilans nasadzeń i wycinek drzew" nie ma sensu, bo posadzone młode drzewo nie równa się wyciętemu staremu. Należy zamienić ten wskaźnik na "powierzchnia koron drzew" i przyjąć wzrost o 5% rocznie. Jak wskazuje dr Dominik Drzazga z Katedry Zarządzania Miastem i Regionem na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego: "jeden duży buk produkuje tyle tlenu, co mniej więcej tysiąc siedemset 10-letnich, małych buków. To właśnie duże drzewa tak naprawdę są potrzebne w miastach, a nie ich małe sadzonki". Aby zachować bilans produkcji tlenu i redukcji CO₂, na wycięte 1 drzewo powinno przypadać 1700 nowych. Strata powinna być wyrównana w jak najmniejszej odległości od miejsca wycinki. Proponujemy ustalić, by 30 nasadzeń zastępczych odbywało się w promieniu max. 300 metrów od miejsca wycinki i przypadało na drzewa w wieku min. 10 lat (o obwodach pni min. 30 cm mierzonych na wys. 1 m, wzorem Brukseli; źródło: https://sendzimir.org.pl/wp-content/uploads/2019/08/ZRZ4_str_29-39.pdf), a pozostałe nasadzenia w promieniu max. 1,5 km od miejsca wycinki i przypadało na drzewa w wieku min. 10 lat (o obwodach pni min. 20 cm mierzonych na wys. 1 m).	Opinia częściowo uwzględniona Dodatkowo przyjęto wskaźniki: - powierzchnia występowania zieleni wysokiej; - powierzchnia terenów zieleni na mieszkańca; - dostępność do terenów zieleni. Zostały wpisane dodatkowe zadania dotyczące zachowania istniejącej zieleni naturalnej oraz zalecenia związane z pielęgnacją terenów zieleni i prowadzenia procesu inwestycyjnego. Jeśli chodzi o usuwanie drzew w procesie inwestycyjnym, to Gmina Wrocław jest zobowiązana przepisami w powyższym zakresie do wydawania stosownych pozwoleń i decyzji. Na terenie Wrocławia obowiązuje Zarządzenie NR 1217/19 Prezydenta Wrocławia z dn. 28 czerwca 2019 r. w sprawie ochrony drzew i rozwoju terenów zieleni Wrocławia, wskazujące na planowanie i prowadzenie procesu inwestycyjnego, a także udostępnianie informacji o wycinkach i nasadzeniach.

13	Wskaźnik "powierzchnia terenów zieleni (parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej, zieleń uliczna, cmentarze, ogrody działkowe) [ha]" powinien zakładać wzrost o 10% rocznie.	Opinia nieuwzględniona Wskaźnik dotyczący powierzchni terenów zieleni na 2019 r. wynosił 3 630,11 ha (parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej, zieleń uliczna, cmentarze, ogrody działkowe). Biorąc pod uwagę zaproponowane tempo wzrostu o 10% rocznie, dałoby to pow. 363 ha/rok. Nie jest to wartość realna do osiągnięcia ze względu na ograniczone możliwości Miasta Wrocławia w zakresie dysponowania gruntami pod założenia zieleni, jak również ograniczenia prawne, organizacyjne i finansowe.
14	Cel GW.II. Ochrona przed niedoborami wody i powodzią powinien mieć wskaźnik "liczba inwestycji na terenach zalewowych" z wartością docelową 0.	Opinia nieuwzględniona Wskaźnik nie może stać w sprzeczności z wydanymi już dokumentami planistycznymi i jego osiągnięcie powinno być realne. W dokumencie założono realizację działania, które poprzez wdrażanie odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych będzie chronić tereny o wysokich wartościach przyrodniczych, w tym także doliny rzek.
15	Wskaźnik pn. zużycie wody na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych [m ³] powinien zakładać spadek o 5% rocznie.	Opinia nieuwzględniona Tak duże zmiany zużycia wody w ciągu roku nie wydają się możliwe, zaproponowano zatem "spadek o 5%" w ciągu całego okresu programowania.
16	Należy zadbać o to, by wszystkie nowe, instalowane zwrotnice i krzyżownice były typu głębokorowkowego, bo to pozwala ograniczać hałas (przyczyniając się do zmniejszenia wskaźników LDW _{Ni} oraz LN) oraz zwiększa prędkość tramwajów (a to przyczynia się do zwiększenia	Wyjaśnienie Uwaga stanowi rozwiązanie techniczne, które wykracza poza zapisy Programu.

	atrakcyjności komunikacji miejskiej).	
17	Wskaźnik "całkowita moc OZE zainstalowanych na budynkach miejskich i obiektach prywatnych [MW]" powinien mieć wartość docelową wzrost o 15% rocznie.	Wyjaśnienie Zweryfikowano wartość wskaźnika i zgodnie z danymi Urzędu Miejskiego; realne wartości to: - wartość bazowa – 35,4 MWh, - wartość docelowa – 50 000 MWh rocznie.
18	Wskaźniki "liczba gospodarstw ogrzewających mieszkania gazem [szt.]" oraz "sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe dla budynków ogółem [GJ/rok]" należy wykreślić, bo jest niezgodny z uchwałą o alarmie klimatycznym – w ten sposób zwiększamy emisje gazów cieplarnianych zamiast je redukować do 0.	Wyjaśnienie Dążenie do neutralności klimatycznej jest procesem, wymagającym czasu i środków finansowych. Wskaźniki są zgodne z Programem ochrony powietrza oraz innymi dokumentami w zakresie poprawy jakości powietrza na terenie miasta Wrocławia. Aktualna polityka w zakresie wymiany kotłów na gazowe jest zgodna z Polityką Energetyczną Polski 2040, Krajowym Planem na rzecz Energii i Klimatu. Ten drugi dokument zakłada utrzymanie zużycia gazu ziemnego (również do celów grzewczych) na podobnym poziomie w okresie od 2020 do 2040 r., przy jednoczesnym wzroście zużycia energii z OZE i spadku zużycia węgla.
19	We wskaźniku "liczba budynków miejskich poddanych termomodernizacji [szt.]" należy zmienić wartość docelową na 100. Wzrost nie gwarantuje niczego. Wrocław ma jeden z największych zasobów komunalnych w kraju, więc poprzeczka musi być ustawiona wysoko, żeby cele związane z czystym powietrzem zostały zrealizowane.	Opinia nieuwzględniona Realnym do osiągnięcia wskaźnikiem jest minimum 5 budynków/rok.
20	Wskaźnik "liczba kotłów na paliwo	Wyjaśnienie

	stałe, które zostały wymienione na niskoemisyjne [szt.]" należy zamienić na "liczba kotłów na paliwo stałe". Po pierwsze, nie wiadomo na 100%, ile jest pieców na paliwo stałe. Po drugie, wymiana nie jest jedynym możliwym działaniem na rzecz czystego powietrza; można szukać innych rozwiązań jak np. pompy ciepła.	W działaniu nie chodzi o zinventaryzowanie liczby kotłów, tylko o ich wymianę na źródła ciepła, które najlepiej, aby nie były w ogóle emisyjne. Jeśli to możliwe – wskazane są pompy ciepła. Jeżeli nie jest możliwe zastosowanie OZE, wskazane są przyłączenia do miejskiej sieci ciepłowniczej, kotły gazowe lub elektryczne.
21	Wskaźnik "długość dróg utwardzonych i wyremontowanych [km]" powinien zakładać 10 km rocznie.	Opinia nieuwzględniona Wskaźnik został usunięty, ponieważ nie jest możliwe podanie precyzyjnie zakładanej wartości docelowej, jak również nie oddaje stopnia osiągnięcia głównych celów związanych z obniżeniem emisji ze źródeł transportowych

Opinie dotyczące zagadnienia: wrocławska przyroda

I.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Miejska zieleń (część miejskiej przyrody) wpływa na mikroklimat miast: obniża temperaturę, podnosi wilgotność powietrza, przeciwdziała skutkom wiatrów i upałów, chroni przed podtopieniami, oczyszcza powietrze. Ogromną, niedocenianą, ale coraz lepiej poznawaną rolę odgrywa w systemie miejskiej zieleni tzw. zieleń naturalna (rozproszona, nieurządzona). Lasy, murawy, łąki, ziołorośla, zbiorowiska ruderalne, szuwały, skupiny krzewów, spontanicznie wyrosłe drzewa i zadrzewienia, w dużej mierze rodzime, są	Opinia uwzględniona W dokumencie wskazano na konieczność zachowania oraz integracji zieleni naturalnej – zarówno w części diagnostycznej, jak i w zadaniach. Niemniej jednak proponuje się uzupełnić we wstępie dotyczącym zasobów przyrodniczych informacje o walorach zieleni naturalnej. Do akapitu: 4.10.6. Zagrożenia i presje na środowisko przyrodnicze miasta. Kluczowe w ramach ww. Polityki jest zagospodarowanie terenu miasta, w sposób, który nie będzie naruszać stabilności naturalnych ekosystemów oraz funkcjonowania

enklawami przyrody w mieście. Tworzą habitaty i refugia dla licznych gatunków roślin, grzybów i zwierząt i jako takie wspierają różnorodność biologiczną. Zieleń naturalna: • Przyczynia się do poprawy jakości życia w mieście. Jest filtrem pyłów, tłumikiem hałasu, zbiornikiem retencyjnym wody, a jej bujność sprawia, że jest w pełniowaniu tych funkcji niezwykle efektywna, • Jest bezinwestycyjna - rośnie bez nakładów finansowych na sadzenie i pielęgnację. • Dobór gatunkowy jest najlepszy z możliwych, bo rośliny są optymalnie dopasowane do siedliska dzięki naturalnej selekcji. • Jest siedliskiem wielu gatunków zwierząt - od drobnych bezkręgowców do ssaków. Tworzy naturalne kryjówki, trójwymiarową strukturę, dostarcza pożywienia. • Wypełnia korytarze ekologiczne w mieście, umożliwiając bezpieczną i skuteczną migrację zwierząt i roślin przez miasto i w jego obrębie. • Stanowi naturalne zespoły roślinne lub na drodze sukcesji może się w nie przekształcić, daje szansę na odtworzenie utraconych zespołów roślinnych. • Pozwala na codzienny kontakt z przyrodą, obserwację zachodzących w niej procesów, pełni więc funkcję edukacyjną, oswaja ludzi z „miejską dżunglą” i niweluje tzw. deficyt natury. Ważne jest, aby obszary zieleni w mieście były sukcesywnie powiększane (im większy obszar, tym lepiej służy ochronie	podstawowych procesów przyrodniczych. Ważne jest także zachowanie połączeń przyrodniczych pomiędzy poszczególnymi obszarami. W koncepcji przyjętej w Studium zieleń powinna przenikać miasto, być zintegrowana z zabudową i systemem, który tworzy, jak również tereny cenne przyrodniczo powinny zachować swą naturalność” dodano następującą treść: <i>Niezwykle istotne jest zachowanie oraz integrowanie w formie „miejskich korytarzy ekologicznych” zieleni nieurządzonej – naturalnej i spontanicznie występującej w mieście. Jej główne walory to: większe zdolności retencyjne niż w przypadku zieleni urządzonej, przez to także większe zdolności kształtowania mikroklimatu (przeciwdziałanie występowaniu zjawiska miejskiej wyspy ciepła), duży stopień bioróżnorodności oraz skład gatunkowy zgodny z naturalnymi warunkami ekosystemów, siedlisko zwierząt, naturalny korytarz migracyjny na terenie miasta, łatwo dostępna dla mieszkańców dzika przyroda.</i>
--	--

	różnorodności biologicznej i klimatu), połączone ze sobą korytarzami ekologicznymi (aleje, zieleń wzdłuż dróg, torów kolejowych, cieków), niefragmentowane przez infrastrukturę intensywnie wykorzystywaną przez ludzi. Tzw. udostępnianie terenów zieleni naturalnej musi odbywać się pod ścisłym nadzorem przyrodniczym od fazy projektowej po wykonanie i nie może wykraczać poza absolutnie minimalną ingerencję. Największymi rezerwuarami różnorodności biologicznej, a także wody, są obszary wodno - błotne oraz ekosystemy leśne. Są one jednocześnie najbardziej narażone na suszę i inne konsekwencje zmiany klimatu.	
2	Decyzje podejmowane przez jednostki samorządu powinny uwzględniać naturalną różnorodność biologiczną i nie powinno dopuszczać się do jej spadku. W związku z tym postulujemy utworzenie miejskiej cyfrowej bazy zasobów przyrodniczych i jej prowadzenie we współpracy wrocławskiego SIP z ekspertami przyrodniczymi z organizacji pozarządowych. Istnienie takiej bazy umożliwiłoby planowanie przyszłych działań w taki sposób, aby unikać konfliktów przestrzennych oraz minimalizować wpływ na przyrodę, a jednocześnie umożliwiłoby to skuteczne i szybkie reagowanie NGO-sów na zagrożenia dla siedlisk i gatunków chronionych.	Opinia częściowo uwzględniona W Programie zostało ujęte zadanie: ZP.1.2. Inwentaryzacje i ekspertyzy dot. zasobów przyrodniczych, a także prowadzenie i aktualizacja baz danych informacji o zasobach przyrodniczych Jego realizacja przypisana jest Urzędowi Miejskiemu we Wrocławiu, termin będzie zależny od pozyskanych środków finansowych.
3	Cele do 2023 r.:	Opinia częściowo uwzględniona

	- założenie bazy, - pozyskanie już istniejących treści (inwentaryzacje prowadzone przez pracowników naukowych, organizacje pozarządowe, inwentaryzacje na zlecenia miasta, dane faunistyczne, będące w posiadaniu RDOŚ), - opracowanie aplikacji umożliwiającej mieszkańcom zgłaszanie obserwacji przyrodniczych	Sposób i zakres prowadzenia poszczególnych badań inwentaryzacyjnych powinien być dostosowany do potrzeb w zależności od przedmiotów ochrony, zasięgu prowadzonych badań, stopnia rozpoznania zasobów itd. W Programie ujęto zadanie: ZP.1.2. Inwentaryzacje i ekspertyzy dot. zasobów przyrodniczych, a także prowadzenie i aktualizacja baz danych informacji o zasobach przyrodniczych. Jego realizacja przypisana jest Urzędowi Miejskiemu, a termin będzie zależny od pozyskanych środków finansowych.
4	Cel do 2025 r.: przeprowadzenie inwentaryzacji na wskazanych priorytetowych obszarach (LISTA w załączniku nr 1). (Załącznik nr 1 stanowi mapa ze wskazaniem proponowanych: rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych).	Wyjaśnienie We wskazanym miejscu powołania rezerwatu na polach irygacyjnych prowadzone są aktualnie prace inwentaryzacyjne. Dotyczą one flory i fauny (porównanie stanu obecnego i z 2009 r. oraz waloryzacja faunistyczna i florystyczna). Jej wyniki będą stanowiły rzetelny materiał do oceny zasobów tego obszaru. Proponowany podział na kategorie: - tereny o najwyższych walorach przyrodniczych, - o wysokich walorach, - tereny cenne pod względem przyrodniczym, - tereny o przeciętnych walorach przyrodniczych, - tereny silnie przekształcone, czyli przyporządkowane poszczególnym fragmentom badanego obszaru różnych kategorii (rang, walorów). By móc wypowiedzieć się na temat pozostałych obszarów, których ochronę zaproponowano, należy dokonać wnikliwej analizy materiału. Lista zostanie

	przekazana do opracowania aktualizowanego Studium. Warto zauważyć, że w większości wskazane tereny znajdują się w granicach zieleni dominującej w Studium i stanowią trwałe tereny zieleni, na których nie planuje się zabudowy. W przypadku użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, jak również pomników przyrody (formy wprowadzane w drodze uchwały rady gminy), w UM są materiały dotyczące terenów i obiektów, kwalifikujących się do ustanowienia powyższych form ochrony przyrody. W kolejnych latach planuje się ich ustanawianie, a materiały przekazane w formie załącznika do uwagi zostaną wykorzystane w pracach nad procedowaniem uchwał dotyczących ustanowienia użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Rezerwat przyrody jest ustanawiany w drodze zarządzenia przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Również on sprawuje nadzór nad takim obszarem. Aby utworzyć rezerwat, należy w odpowiednio sposób uzasadnić (zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody), że proponowany teren obejmuje: „obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi”. W Programie przewidziano zadanie ZP.3.1. Utrzymywanie i ustanawianie form ochrony przyrody, w tym konserwacja pomników
--	--

		przyrody oraz odpowiedni wskaźnik monitorowania postępu jego wdrażania.
5	Cel do 2030 r.: monitoring przyrodniczy na pozostałych gruntach miejskich	Wyjaśnienie Monitoring na terenach objętych ochroną powinien być prowadzony przez organy sprawujące nadzór. Rozpoznanie walorów przyrodniczych mieści się natomiast w zadaniu ZP.1.2. Inwentaryzacje i ekspertyzy dot. zasobów przyrodniczych, a także prowadzenie i aktualizacja baz danych informacji o zasobach przyrodniczych.
6	Analiza oddziaływania przedsięwzięć (nie tylko wymagających OOŚ) na przyrodę miasta i konsultacje tego wpływu ze specjalistami. Pod pojęciem specjalisty rozumiemy osobę, która potrafi udowodnić (publikacjami naukowymi lub doświadczeniem zawodowym) swoją wiedzę dotyczącą biologii i ekologii danej grupy organizmów.	Wyjaśnienie Nie wskazano, o jakie przedsięwzięcia chodzi (potencjalnie jest to bardzo szeroki zakres). Należy zwrócić uwagę, że w odniesieniu do przedsięwzięć, które mogą potencjalnie lub zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, przeprowadza się procedurę OOŚ. W ramach tego wykonywane są stosowne analizy; postępowanie prowadzone jest z udziałem społeczeństwa. W przypadku form ochrony przyrody dodatkowo należy uwzględniać zapisy ustawy o ochronie przyrody. W Programie nie jest możliwe określenie, jakich inwestycji dotyczyłby wspomniany udział w ocenie specjalistów.
7	Jasno określona odpowiedzialność jednostek projektujących i realizujących inwestycje za zgodność z ustawą o ochronie przyrody	Wyjaśnienie Program jest dokumentem strategicznym, który nie określa obowiązków w zakresie procedur OOŚ w procesie inwestycyjnym poza wyznaczone w obowiązujących przepisach.
8	Powołanie Przyrodnika Miejskiego wraz z zespołem. Zadania takiego zespołu: 1. Wskazywanie wartościowych	Opinia częściowo uwzględniona Urząd Miejski posiada zasoby kadrowe, które wykonują już określone obowiązki

przyrodniczo terenów i obiektów na terenie miasta. 2. Interwencje (do RDOŚ, policji, prokuratury) w przypadku zagrożenia lub podejrzenia zagrożenia dla gatunków chronionych lub ich siedlisk na terenie miasta. Współpraca z prokuraturą w zakresie ścigania naruszeń dóbr przyrodniczych. 3. Występowanie o prowadzenie czynności prowadzących do przyznawania statusu ochronnego dla obiektów i terenów (pomnik przyrody, rezerwat, użytek ekologiczny itp.). Wspomaganie mieszkańców i organizacji w ich staraniach o objęcie obiektów i terenów ochroną. 4. Zlecanie i nadzorowanie inwentaryzacji przyrodniczych, finansowanych z budżetu miasta. 5. Wdrażanie zaleceń poinwentaryzacyjnych. 6. Opiniowanie projektów zagospodarowania niezabudowanych terenów pod kątem oddziaływania na środowisko. zawiadamianie instytucji powołanych do ochrony środowiska w przypadku zastrzeżeń. Wydawanie wiążących rekomendacji dla inwestorów. 7. Weryfikacja projektów WBO i projektów z budżetów osiedlowych pod kątem zachowania wartości przyrodniczych terenu, ochrony siedlisk i ochrony gatunkowej. 8. Wydawanie rekomendacji dla architektów krajobrazu, projektów i działań ZZM, ZDiUM, ZIM, ZZK, WI, MPWiK, i innych jednostek miejskich oraz zarządców terenów wspólnot i spółdzielni	wynikające z ustaw, realizowanych projektów i kampanii podejmowanych przez Miasto. Organizacje pozarządowe oraz naukowcy mogą wspierać działania Miasta oraz innych instytucji zajmujących się ochroną przyrody (konsultacje, wolontariat, samodzielnie realizowane projekty przyrodnicze - środki m.in. LIFE, POiŚ, RPO itd.). Do rozdziału 6.2. PODMIOTY ZAANGAŻOWANE W REALIZACJĘ PROGRAMU dopisano akapit: <i>We wdrażanie Programu, w szczególności w części dotyczącej ochrony zasobów przyrodniczych oraz powiększania terenów zieleni istotne jest włączenie strony społecznej oraz naukowców i organizacji pozarządowych, które również w ramach własnych działań prowadzą wiele projektów i badań w tym obszarze interwencji.</i>
--	--

mieszkaniowych. 9. Ewaluacja firm pielęgnujących zieleń. 10. Praca na rzecz edukacji przyrodniczej mieszkańców, obejmująca opiniowanie programów edukacji ekologicznej i klimatycznej. W skład zespołu powinni wchodzić specjaliści następujących dziedzin: ekolog, botanik, ornitolog, herpetolog, chiropterolog, entomolog, przedstawiciel Ekostraży, prawnik i rzecznik/edukator. Zespół powinien podlegać bezpośrednio Prezydentowi Miasta. Ich odwołanie możliwe byłoby jedynie w przypadku podważenia kompetencji lub udowodnienia powstania szkody dla przyrody miasta wskutek działania/zaniechania. Kontakt (mailowy i telefoniczny) do zespołu powinien być publicznie dostępny - umieszczony na stronie UM. Przyrodnicy miejscy muszą być specjalistami o rozległym doświadczeniu w pracy terenowej, cieszącym się uznaniem i autorytetem zarówno wśród przyrodników, jak i aktywistów działających na rzecz ochrony przyrody w mieście. Z tego względu powinni spełniać następujące warunki: 1. Wyższe wykształcenie kierunkowe. 2. Minimum pięcioletnie doświadczenie w wykonywaniu inwentaryzacji przyrodniczych. 3. Nieposzlakowany charakter. 4. Rekomendacja środowiskowa ze	
--	--

	strony uczelni lub czynnych zawodowo przyrodników. 5. Rekomendacja co najmniej 3 organizacji pozarządowych lub grup nieformalnych, działających na rzecz przyrody we Wrocławiu.	
9	Należy zwiększyć liczbę obszarów ochrony powierzchniowej: - 3 rezerваты do 2023 r. (na Polach Irygacyjnych, na Wyspie Opatowickiej i w Lesie Rędzińskim); - inne formy ochrony - 100 nowych użytków ekologicznych do 2030 r., - a do 2025 r. osiągnięcie minimum 50% zakładanej liczby Utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego nad Widawą. Lista obszarów, które w pierwszej kolejności powinny zostać objęte ochroną: 1. Pola Irygacyjne - rezerwat przyrody, 2. Wyspa Opatowicka - rezerwat przyrody, 3. Odstojnik za C.H. Korona - użytek ekologiczny, 4. Las Sołtysowski wraz ze stawami - użytek ekologiczny, 5. Las Rędziński - rezerwat przyrody, 6. Lasek Oporowski - użytek ekologiczny, 7. Łąki przy Lesie Ratyńskim - użytek ekologiczny, 8. Mokradło nad Bystrzycą - użytek ekologiczny, 9. Starorzecze nad Bystrzycą - użytek ekologiczny, 10. Mokradło przy lotnisku - użytek ekologiczny, 11. Lasek przy ul. Kwiatkowskiego - użytek ekologiczny,	Opinia częściowo uwzględniona Lista obszarów została przekazana do WSR i będzie stanowiła materiał do dalszego procedowania. W Programie przewidziano zadanie ZP.3.1. Utrzymywanie i ustanawianie form ochrony przyrody, w tym konserwacja pomników przyrody oraz odpowiedni wskaźnik monitorowania postępu jego wdrażania. W zakresie powołania rezerwatów przyrody należy zwrócić się do regionalnego dyrektora ochrony środowiska, który w drodze zarządzenia powołuje rezerваты przyrody. On również sprawuje nadzór nad obszarem. Aby utworzyć rezerwat przyrody, należy w odpowiedni sposób uzasadnić (zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, iż obejmuje on: "obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi").

	12. Mokradła na wschód od parku Wschodniego - użytek ekologiczny, 13. zbiorniki na Swojczycach - użytek ekologiczny, 14. Teren po byłej cukrowni - użytek ekologiczny, 15. korytarz ekologiczny doliny Ślęzy wraz z Olszówką – cz. 1 - zespół przyrodniczo-krajobrazowy, 16. Zespół przyrodniczo-krajobrazowy nad Widawą - zespół przyrodniczo-krajobrazowy, 17. Ślężoujście - użytek ekologiczny, 18. Ujście Bystrzycy do Odry - zespół przyrodniczo-krajobrazowy, 19. Łąki modraszkowe na Biskupinie - użytek ekologiczny, 20. Dolina Łękawicy - użytek ekologiczny, 21. Tereny Wodonośne - użytek ekologiczny, 22. Zbiornik przy Stadionie Wrocław - użytek ekologiczny, 23. park Pilczycki - użytek ekologiczny, 24. korytarz ekologiczny doliny Ślęzy wraz z Olszówką – cz. 2 - zespół przyrodniczo-krajobrazowy, 25. Las Strachociński i otaczające go wilgotne łąki - zespół przyrodniczo-krajobrazowy.	
10	W 2021 r. lub najpóźniej w pierwszym kwartale 2022 r. należy rozpocząć prace projektowe nad technologią zalania pól irygacyjnych. Prace inwentaryzacyjne w niczym nie kolidują z opracowywaniem projektu.	Opinia nieuwzględniona Program nie jest dokumentem, który mógłby wskazać na konieczność zalania (lub nie) pól irygacyjnych. Niewątpliwie należy zapewnić tym terenom właściwą ochronę, którą będzie można zaplanować po przeprowadzeniu trwającej inwentaryzacji. Aby racjonalnie podjąć decyzje odnośnie konieczności, lokalizacji i skali nawadniania pól irygacyjnych, konieczne jest podsumowanie wyników inwentaryzacji i waloryzacji powyższego

		obszaru. Informacja o możliwości podjęcia takich działań jest zawarta w Studium w polityce dotyczącej pól irygacyjnych.
11	Zmiana MPZP na terenie miasta – odstąpienie od zabudowy terenów zalewowych oraz nadrzecznych, spełniających funkcje korytarzy ekologicznych do 2022 r. Tereny zalewowe mają prawo być zalewane! Należy zmienić sposób postrzegania retencji i przestać rozumieć ją poprzez pryzmat budowy zbiorników wodnych, w których „mieści się” woda.	Wyjaśnienie W Programie wielokrotnie podkreślono konieczność zapewnienia w możliwie jak najszerszym zakresie retencji naturalnej, przede wszystkim w dolinach rzek. Ponadto jako zagrożenie dla zasobów przyrodniczych wskazano presję zabudowy, komunikacyjną i turystyczną. Należy nadmienić, że mapy powodziowe w Studium zostaną zaktualizowane na stan 2020 r., natomiast zmiana MPZP to proces długotrwały i prawdopodobnie będzie przebiegać stopniowo i będzie rozłożona w czasie. W celu ochrony zasobów przyrodniczych, naturalnych układów dolin rzek, a także naturalnej retencji, ujęto w Programie zadania dotyczące odpowiedniego planowania przestrzennego w tym zakresie, które powinny być brane pod uwagę w opracowaniu i aktualizacji MPZP. Są to zadania: - OKJP.1.2. Uwzględnianie w dokumentach planistycznych (mpzp, suikzp) zapisów wpływających na ograniczenie emisji zanieczyszczeń, wspierających adaptację do zmian klimatu oraz zmierzających do neutralności klimatycznej (m.in. zachowanie korytarzy przewietrzania na obszarach zabudowanych, terenów zieleni, na terenach inwestycyjnych, wyznaczanie udziału powierzchniowego zieleni wysokiej, kształtowanie tzw. zielonych dachów, przeznaczania miejsc pod

		zabudowę mieszkaniową w lokalizacjach o dogodnym dostępie do infrastruktury, m.in. komunikacyjnej, ciepłowniczej, rozwoju sieci transportu zbiorowego i mobilności aktywnej, a także określanie wymaganej powierzchni biologicznie czynnej, w tym również udziału tzw. gruntu rodzimego, wprowadzanie zapisów dotyczących zagospodarowania wód opadowych); - GW.4.2. Uwzględnianie w dokumentach planistycznych map zagrożenia powodziowego, obszarów szczególnego zagrożenia powodzią; - GL.1.2. Wprowadzanie do dokumentów planistycznych zapisów dotyczących ochrony funkcji środowiskowych gleb. Dodano kwestię terenów zalewowych w zadaniu: ZP.1.3. Uwzględnienie ochrony różnorodności biologicznej oraz walorów krajobrazowych w planowaniu przestrzennym (szczególnie korytarzy ekologicznych,) poprzez adekwatne zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego lub/i decyzjach o warunkach zabudowy.
13	Udostępnienie w Systemie Informacji Przestrzennej danych o planowanych i bieżących inwestycjach wraz z tablicami informacyjnymi budowy i kontaktem do podmiotu sprawującego nadzór przyrodniczy	Opinia nieuwzględniona Uwaga nie odnosi się do Programu, a do zakresu informacji udostępnianych w SIP. Uwagę skierowano do operatora SIP.
14	Zwiększenie lesistości w mieście do 2025 r. minimum do 10%, jak zakładał POŚ z 2006 r.	Wyjaśnienie W Programie podkreślono rolę lasów w kontekście aspektu klimatycznego, jakości

		powietrza oraz zwiększania bioróżnorodności. Przewiduje się w nim także działania zmierzające do zwiększania lesistości. Na terenie Wrocławia pozostaje niewiele gruntów, które można przeznaczyć pod zalesienia ze względu na wysokie walory produkcyjne gleb.
15	Wyznaczenie w mieście obszarów, które urządza przyroda (obszary zieleni naturalnej) – minimum $\frac{1}{3}$ powierzchni w każdym parku miejskim do połowy 2022 r. Równocześnie powołanie dla każdego parku społecznych rad, na wzór Społecznej Rady Parku Grabiszyńskiego.	Wyjaśnienie O przestrzeni, rozmieszczeniu i formie stref biocenotycznych każdorazowo powinien decydować szereg uwarunkowań, m.in.: lokalizacja, otoczenie, powierzchnie, kompozycja, układ funkcjonalno-przestrzenny, bezpieczeństwo. Po jej wytyczeniu konieczna jest weryfikacja funkcjonowania strefy. Zarząd Zieleni Miejskiej różnicuje intensywność utrzymania na zarządzanych terenach i na bieżąco wprowadza zmiany służące ochronie środowiska. Ze względu na liczbę parków na terenie Wrocławia (59) ewentualne powstanie społecznej rady danego parku powinno być wynikiem indywidualnej inicjatywy i potrzeby zainteresowanych grup społecznych. W razie wystąpienia takowej wspólnie z zainteresowanym będzie rozpatrywana zasadność i forma funkcjonowania rady.
16	- Ustalanie obszarów chronionych (użytki ekologiczne, rezerваты przyrody) - Przekształcenie dolin rzecznych w użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	Opinia częściowo uwzględniona Lista obszarów została przekazana do WSR i będzie stanowiła materiał do dalszego procedowania. Należy zwrócić uwagę, że w Programie przewidziano zadanie ZP.3.1. Utrzymywanie i ustanawianie form ochrony przyrody, w tym konserwacja pomników przyrody

		oraz odpowiedni wskaźnik monitorowania postępu jego wdrażania. W zakresie powołania rezerwatów przyrody należy zwrócić się do regionalnego dyrektora ochrony środowiska, który w drodze zarządzenia powołuje rezerваты przyrody, jak również sprawuje nadzór nad danym obszarem. Aby utworzyć rezerwat przyrody, należy w odpowiedni sposób uzasadnić (zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody), podając informacje, że obejmuje on: „obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi”.
17	- Podporządkowanie inwestycji w zieleni (np. tzw. rewitalizacji terenu) priorytetowi zachowania wartości przyrodniczych terenu. - Odstąpienie od usuwania istniejącej, dobrze rozwiniętej roślinności (zakrzewień, młodych drzew, niszczenie muraw i łąk). - W związku z koniecznością adaptacji do zmian klimatu - odejście od monokulturowych trawników czy pojedynczo sadzonych drzew. - Przyjęcie priorytetu niewycinania drzew nad ich sadzeniem. Duże, a także młode, lecz niewymagające pielęgnacji drzewa są cenniejsze niż nowe	Opinia częściowo uwzględniona W zaleceniach odnośnie prowadzenia inwestycji na terenie miasta, które wraz ze wskazaniem odnośnie pielęgnacji zieleni umieszczono w podrozdziale 4.10.5, dopisano: <i>Prowadzenie inwestycji z uwzględnieniem priorytetu zachowania zieleni istniejącej.</i>

	nasadzenia. Wycinkę prowadzić można jedynie w przypadku absolutnej konieczności tj. zagrożenia dla ludzi (potwierdzonego przez dendrologa). Usuwanie drzew i krzewów zawsze powinno być poprzedzone ekspertyzą przyrodniczą i prowadzone pod nadzorem specjalistów. - Tworzenie mozaiki siedlisk i biocenoz (zagajniki, zakrzewienia, łąki, zbiorniki wodne itp.) na wszystkich nowo tworzonych i rewitalizowanych terenach zieleni.	
18	- Zachowywanie i tworzenie korytarzy ekologicznych – zakaz grodzenia nowych osiedli, a w istniejących osiedlach należy do połowy 2022 r. przeprowadzić wizję lokalną z udziałem specjalistów i podjąć działania odtworzenia przerwanych korytarzy ekologicznych. - Uzupełnianie szpalerów drzew i żywopłotów.	Opinia częściowo uwzględniona Program nie jest aktem prawa miejscowego, a dokumentem strategicznym. Nie można za jego sprawą wprowadzać nakazów oraz zakazów, jak również zmieniać istniejących aktów prawnych. W Programie uwzględniono konieczność ochrony korytarzy ekologicznych, m.in. w zadaniu ZP.1.3. Uwzględnienie ochrony różnorodności biologicznej oraz walorów krajobrazowych w planowaniu przestrzennym (szczególnie korytarzy ekologicznych) poprzez adekwatne zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego lub/i decyzjach o warunkach zabudowy.
19	Zwiększanie powierzchni biologicznie czynnej miasta: - zielone ściany z zimozielonymi pnączami jako zastąpienie lub osłona istniejących ekranów	Wyjaśnienie Inwestycje związane z zazielenianiem miasta oraz wprowadzaniem błękitnej i zielonej infrastruktury są wskazane w wielu zadaniach Programu – w szczególności w

	akustycznych; - zielone dachy na budynkach włączone do programu "Złap deszcz"; - wielowarstwowa zieleń wszędzie tam, gdzie nie przemawiają przeciw temu względy bezpieczeństwa drogowego lub funkcja terenu do 2025 r.	zasobach wodnych oraz zasobach przyrodniczych. Ponadto liczbę zrealizowanych przez Miasto inwestycji w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury – określono jako minimum 40 rocznie – docelowo każda inwestycja miejska powinna zawierać element błękitno-zielonej infrastruktury.
20	Stosowanie na szeroką skalę zieleni osłonowej wzdłuż ciągów komunikacyjnych (drzewa, krzewy, pnącza)	Opinia uwzględniona W Programie przewidziano zadanie ZH.2.2. Wprowadzanie zieleni izolacyjnej, nasadzeń wzdłuż dróg, a także włączanie zieleni w zabezpieczenia przeciwhałasowe (ekrany pokryte roślinnością pnącą, zielone ściany).
21	Dobór roślin do nasadzeń - muszą mieć wartość biocenotyczną (rośliny rodzime lub przystosowane do siedliska, rośliny karmowe dla zwierząt, bujne krzewy, roślinność stanowiąca kryjówkę dla zwierząt, miejsca lęgów)	Opinia uwzględniona W zaleceniach umieszczonych w podrozdziale 4.10.5 dopisano: <i>Zalecane są nasadzenia roślin rodzimych, zgodnych z siedliskami, stanowiących potencjalne siedliska i obszary żerowania zwierząt.</i>
22	Przestrzeganie zakazu sadzenia roślin gatunków inwazyjnych lub potencjalnie inwazyjnych (zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym; http://projekty.gdos.gov.pl/igo-lista-i-nwazyjnychgatunkow-obcych-roslin).	Wyjaśnienie Zakaz wprowadzania gatunków inwazyjnych obowiązuje zgodnie z aktami prawnymi w tym zakresie. Program także zawiera takie działanie: ZP.2.1. Identyfikacja miejsc występowania oraz eliminacja gatunków inwazyjnych.
23	- Dążenie do rozwoju bujnej i urozmaiconej gatunkowo	Opinia uwzględniona

	szaty roślinnej, sadzenie w grupach i ciągach. - W parkach i lasach miejskich: dbałość o warstwową strukturę roślinności.	W zaleceniach umieszczonych w podrozdziale 4.10.5 dopisano: <i>Zalecane są nasadzenia roślin rodzimych, zgodnych z siedliskami, stanowiących potencjalne siedliska i obszary żerowania zwierząt. Preferowane są nasadzenia wielogatunkowe, w zwartych ciągach lub grupach, o zróżnicowanej strukturze pionowej.</i>
24	Współpraca z LP w celu utworzenia na terenie miasta Lasów Miejskich, które będą wyłączone z użytkowania gospodarczego, a jedyne zabiegi będą polegać na ochronie i trwaniu ekosystemów leśnych.	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
25	Ochrona gleby w procesie inwestycyjnym - wpisanie do dokumentacji przetargowej zapisu o zakazie zdejmowania wierzchniej, biologicznie czynnej warstwy gleby i degradacji gleby lub nakazu jej przykrycia i rozłożenia na terenie inwestycji po zakończeniu prac	Wyjaśnienie Nie można wprowadzać wskazanych zakazów i nakazów za pomocą zapisów w Programie.
26	- W odniesieniu do nowych inwestycji: nakaz stosowania nawierzchni z tworzyw naturalnych i przepuszczających wodę tam, gdzie jest to możliwe (np. drogi dla rowerów na terenach zieleni, boiska szkolne i osiedlowe). - Niedopuszczanie do utwardzania nowych powierzchni na terenach zieleni naturalnej i nowych terenach zielonych - za wyjątkiem jednego głównego ciągu komunikacyjnego.	Wyjaśnienie W tym zakresie Program wskazuje zadanie: GL.1.1. Przeciwdziałanie zasklepieniu gleb przez stosowanie odpowiednich rozwiązań przy planowaniu inwestycji (np. powierzchni półprzepuszczalnych), a także zapewnienie odpowiednich powierzchni biologicznie czynnych.
27	Stosowanie technologii minimalnie	Opinia częściowo uwzględniona

ingerujących w roślinność: 1. Uwzględnienie w inwestycjach na terenach zieleni istniejącej roślinności: od drzew do bylin runa i muraw. 2. Zachowanie rodzimej gleby bez jej przemieszczania oraz zanieczyszczania gruzem i chemią budowlaną. 3. Wyznaczenie bezpiecznych dla zieleni stref składowania materiałów budowlanych. 4. Ograniczenie cięcia i usuwania krzewów i podrostu drzew podczas prac porządkowych. 5. Budowa instalacji podziemnych i nadziemnych z uwzględnieniem występowania skupień roślinności, korzeni i koron drzew. 6. Ograniczenie korytowania pod nawierzchnie i elementy małej architektury, zwłaszcza w strefie ochrony drzewa. 7. Stosowanie nawierzchni podwieszanych (w przypadku ich budowy nad korzeniami drzew). 8. Stosowanie obniżonych krawężników (retencja wody), płytkich krawężników (ochrona korzeni drzew). 9. Minimalizacja szerokości/powierzchni infrastruktury. 10. Uważność w doborze gatunkowym i wyborze miejsca pod nowe nasadzenia (np. unikanie sadzenia drzew pod koronami dojrzałych drzew, sadzenia ozdobnych krzewów na terenach półnaturalnych muraw). Racjonalne gospodarowanie wodą opadową – tworzenie systemów retencji w różnej skali, spowalnianie przepływu wód w ciekach,	Sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni i umieszczono je w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.
--	--

	podnoszenie ich poziomu z zachowaniem zasad bezpieczeństwa. Niepogłębianie rowów melioracyjnych i retencyjnych. Koszenie roślinności przy rowach – bezwzględnie dostosowane do biologii płazów i ptaków. Prowadzenie prac w obrębie i najbliższym otoczeniu zbiorników wodnych w sposób niezagrożający populacjom płazów i ptaków. Odmulanie czy osuszanie może być prowadzone jedynie w ściśle wyznaczonych terminach, dostosowanych do biologii płazów. Nie powinno się usuwać szuwaru przybrzeżnego ze względu na bezpieczeństwo płazów oraz ptaków. Bezwzględny zakaz zarybiania zbiorników zasiedlonych przez gatunki płazów inne niż żaby zielone i ropucha szara.	
28	Ograniczenie stosowania oświetlenia na terenach zieleni (z których zwierzęta korzystają jako z miejsc schronienia, zimowania, odpoczynku w czasie migracji - zwłaszcza zadrzewienia i okolice zbiorników wodnych). Sztuczne oświetlenie w nocy (ALAN) wpływa na zachowania i kondycję wielu gatunków zwierząt (ptaków, płazów, nietoperzy) czy roślin. W odniesieniu do nowych inwestycji: nakaz stosowania takich konstrukcji opraw świetlnych, które pozwolą ograniczyć kierowanie światła w górę, tj. strumień światła z latarni powinien padać bezpośrednio i w 100% w dół, a wskaźnik ULOR powinien wynosić 0%.	Opinia częściowo uwzględniona Wprowadzono jako zalecenia do zadania OKJP 2.9. w tabeli 22 dotyczącej zanieczyszczenia światłem.

	Na terenach parkowych w nocy poza głównymi ciągami komunikacyjnymi nie używać oświetlenia między 23:00-6:00, na głównych ciągach komunikacyjnych wdrożenie rozwiązań umożliwiających zmniejszanie jasności w godzinach nocnych lub wyposażenie latarni w czujnik ruchu. Wymiana istniejącego już oświetlenia we wszystkich parkach i na terenach zielonych na oświetlenie spełniające ww. kryteria do końca 2025 r. Oświetlenie w parkach powinno ograniczać się do silnie uczęszczanych szlaków komunikacyjnych, np. przejść pomiędzy dzielnicami, jednej pętli spacerowo - biegowej dla mieszkańców. Przy wszystkich nowych inwestycjach inwestor musi zagwarantować, że kable elektryczne będą umieszczane w ziemi za pomocą metod nieingerujących w system korzeniowy drzew.	
29	Wszystkie nowe powierzchnie transparentne należy bezwzględnie zabezpieczyć w efektywny sposób przed kolizjami z ptakami, np. poprzez naklejenie odpowiednio zaprojektowanych kropek czy pasków; istniejące już powierzchnie (m.in. przystankowe) muszą zostać dostosowane do tych wymogów do końca 2021 r. Zabezpieczenie to powinno być stosowane na wszelkich konstrukcjach finansowanych ze środków publicznych.	Opinia częściowo uwzględniona W ramach przekazanej uwagi, sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.
30	Konsultacja ze specjalistami zajmującymi się daną grupą	Wyjaśnienie

	organizmów budowy siedlisk zastępczych dla zwierząt i wszelkich konstrukcji, mających służyć zwierzętom	Budowa takich siedlisk przez ZZM zawsze konsultowana jest ze specjalistami. Realizowane rozwiązania to np. próchnowiska, program drugie życie drzewa (np. miejsce żerowania ptaków, zimowanie nietoperzy w korytarzach po koziorogu, pozostawianie drzew gatunków chronionych), wyznaczanie terenów i przestrzeni, na których nie prowadzi się bieżącego utrzymania poza utrzymaniem w czystości i eliminowaniem zagrożeń.
31	Miasto powinno dążyć do zakazu polowań na terenie administrowanym przez siebie – złożenie wniosku do Sejmiku Województwa do końca 2021 r.	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym postulacie nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
32	Zakaz stosowania agrowłókniny, ponieważ uniemożliwia ona wytworzenie warstwy roślinności okrywowej, zmniejsza retencję i upośledza życie gleby.	Opinia uwzględniona Sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.
33	- Wyznaczenie przez Zarząd Zieleni Miejskiej do końca 2021 r. stref o różnej intensywności pielęgnacji w skali miasta i poszczególnych założeń (parków, skwerów). - Wprowadzanie stref rzadszego koszenia oraz łąk w parkach, pasach przyulicznych i między jezdniami.	Wyjaśnienie Tereny zieleni miejskiej są utrzymywane w różnych standardach: to mogą być tereny reprezentacyjne, intensywnie utrzymywane, czy tereny utrzymywane w bardzo ograniczonym zakresie, jak np. parki: Wroni czy Wschodni. W przetargach określa się w odniesieniu do danego terenu lub jego części: częstotliwość koszenia, strefy niekoszone i niegrabione, a jeżeli wymagają tego warunki atmosferyczne, pozostawiona jest możliwość redukcji koszenia.
34	Niewidoczna pielęgnacja drzew i krzewów (zakaz usuwania grubych	Opinia uwzględniona

	gałęzi, krzewów zgodne ze sztuką, unikanie cięć nieprzyrodniczych).	W ramach przekazanej uwagi, sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.
35	Pozostawianie opadłych liści (wszystkich lub większości) w terenach zieleni aż do naturalnego rozkładu, bez wywozu i kompostowania Liście takie oddają ziemi to, co rośliny z niej pobrały w porze wzrostu, dając tym samym szansę na naturalny obieg materii. Są również siedliskiem grzybów i zwierząt. Z obowiązku pozostawiania liści powinny być wyłączone jedynie ciągi komunikacyjne, boiska sportowe i trawniki reprezentacyjne.	Opinia częściowo uwzględniona Sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.
36	Pozostawianie w parkach i lasach całości martwego drewna (w różnej postaci, ale głównie tzw. świadków i dużych kłód, które najlepiej służą różnym organizmom, np. grzybom, mchom, zwierzętom)	Opinia częściowo uwzględniona Sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.
37	Zastąpienie w parkach zdegradowanych muraw pod koronami drzew strefami spontanicznego runa i naturalnej ściółki	Opinia częściowo uwzględniona Sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.
38	Kompostowanie usuwanej z terenów zieleni materii organicznej i umieszczenia jej (po powstaniu kompostu) na tych terenach. W miarę możliwości tworzenie pryzm kompostowych na miejscu, co pozwala oszczędzać ekosystem i	Opinia częściowo uwzględniona Sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.

	zmniejsza emisję.	
39	Koszenie i inne zabiegi w zieleni uwzględniające bezpieczeństwo zwierząt (stosowanie wypłaszaczy, koszenie strefami, od środka ku brzegom powierzchni, uwzględnianie obecności gniazd przy planowaniu cięcia krzewów)	Opinia częściowo uwzględniona Sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.
40	Zakaz używania pestycydów niebezpiecznych dla zwierząt	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
41	Sprzątanie śmieci, które mogą być niebezpiecznymi pułapkami dla zwierząt	Wyjaśnienie Sprzątanie terenów zieleni jest prowadzone na bieżąco.
42	Ochrona roślin przed zasoleniem i aerozolem solnym, które negatywnie wpływają na ich kondycję.	Opinia częściowo uwzględniona W ramach przekazanej uwagi, sformułowano zalecenia dotyczące prowadzenia inwestycji w mieście oraz pielęgnacji zieleni. Zalecenia umieszczono w podrozdziale 4.10.5 projektu dokumentu POŚ.

Ogólne opinie na temat POŚ

I.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Program nie odpowiada na potrzeby i wyzwania, a wskaźniki nie pozwolą monitorować faktycznych postępów. Przedstawiony dokument to zbiór ogólnych i niezobowiązujących rekomendacji. Należy przedstawić	Wyjaśnienie Uwaga nie wskazuje na potrzeby, które nie byłyby ujęte w Programie. Program wskazuje najważniejsze problemy środowiskowe na terenie miasta określone na podstawie danych z monitoringu

	propozycję konkretnego programu.	środowiska, a także opisanych m.in. przez mieszkańców Miasta w Strategii 2030. Na tej podstawie zdefiniowano kierunki działań oraz działania na najbliższe lata.
2	Wszystko powinno opierać się na mierzalnych celach, a nie na okrągłych zdaniach, z których nic nie wynika konkretnego.	Wyjaśnienie W Programie ujęto 45 wskaźników, które wyrażają zarówno postęp rzeczowy realizowanych zadań, jaki i postęp w osiągnięciu celów środowiskowych (na podstawie monitoringu środowiska).
3	Jest to ogólny dokument strategiczny, w którym nie zawarto konkretnych mierzalnych celów, terminów, zakresów zadań. Nie należy więc nazywać tego dokumentu programem, tylko diagnozą lub strategią.	Wyjaśnienie Program ochrony środowiska jest dokumentem strategicznym wskazującym kierunki polityki środowiskowej w gminie, powiecie lub województwie. Przedstawia pełną ocenę stanu środowiska na terenie gminy, uwzględniając wszystkie obszary przyszłej interwencji. Dla zdefiniowanych zagrożeń i problemów zostały przedstawione cele, kierunki interwencji oraz zadania, które przyczyniają się do poprawy stanu środowiska.
4	Jeśli autorzy obawiają się wyznaczenia konkretnych celów środowiskowych, należy zaproponować choćby rekomendacje w poszczególnych opisywanych komponentach środowiska.	Wyjaśnienie Wskazano cele strategiczne, kierunki działań oraz dokładne działania. Jako miary realizacji celów Programu wskazano zestaw 45 wskaźników.
5	Rozdział 2. Programu (Streszczenie) powinien rozpoczynać dokument lub powinien być dodatkowym linkiem.	Opinia nieuwzględniona Jest to uwaga do prezentacji Programu na stronie internetowej dla celów konsultacji społecznych.
6	Program powinien być rozpisany na lata np. w 2022 r. chcielibyśmy rozpocząć: 1. ...- przewidywany termin zakończenia ...,	Wyjaśnienie W tabelach dotyczących działań własnych Prezydenta Miasta realizację zadań podzielono tam, gdzie było to możliwe na

	2. ... - przewidywany termin zakończenia, 3. ... - przewidywany termin zakończenia, itd. Oczywiście, wiele prac może w ogóle nie dojść do skutku z przyczyn niezależnych od Miasta – w takich przypadkach należałoby na bieżąco informować o przesunięciach czy o zaniechaniu i podawać przyczyny.	lata. Ponadto Program bazuje na Wieloletniej Prognozie Finansowej.
7	W Programie powinna zostać zapisana możliwość jego modyfikacji w przypadkach szczególnych.	Wyjaśnienie Istnieje taka możliwość, jednak musi się to odbyć drogą formalną, za pomocą uchwały Rady Miasta. Nie jest jasne, w jakim celu informacja o zmianach dokumentu miałaby być wpisywana w nim. Jest informacja nt. monitorowania wdrażania działań i efektów środowiskowych.
8	Wnioskujemy o przeformułowanie celów. Ich obecne brzmienie nie wnosi kompletnie nic. Są one ogólnikowe, niekonkretne, niemierzalne. Nie są realnymi celami, nie spełniają co najmniej 4 z 5 wymienionych kryteriów (być może spełniają akceptowalność, ale nie jesteśmy w stanie tego rozstrzygnąć; mamy nadzieję, że też nie).	Opinia nieuwzględniona Cele są zgodne z charakterem strategicznym dokumentu, natomiast ich miernikami są wskaźniki dotyczące każdego z komponentów środowiska – łącznie 45 wskaźników.
9	Wnioskujemy o przystąpienie Wrocławia do koalicji Carbon Neutral Cities Alliance (https://carbonneutralcities.org/cities/) i współpracę w realizacji ambitnej polityki w tym zakresie.	Wyjaśnienie Urząd Miejski Wrocławia śledzi inicjatywy w zakresie neutralności klimatycznej i możliwości zrzeszania się z innymi miastami. Obecnie Wrocław jest aktywnym członkiem kilku organizacji, które stawiają sobie za główny lub jeden z głównych celów dążenie do neutralności klimatycznej; to m.in. Porozumienie Burmistrzów (Covenant of

		Mayors for Climate and Energy Europe - https://www.eumayors.eu/), ICLEI (Local Governments for Sustainability - https://www.iclei.org/), METREX - (Network for European Metropolitan Regions and Areas - https://www.eurometrex.org/) Ponadto śledzone są inicjatywy tj.: Green City Accord (https://ec.europa.eu/environment/topics/urban-environment/green-city-accord_en) czy 100 Climate Neutral Cities 2030 - https://ec.europa.eu/info/publications/100-climate-neutral-cities-2030-and-citizens_en .
10	Wnioskujemy o dodanie oddzielnych części o emisji gazów cieplarnianych, adaptacji do zmian klimatycznych oraz planowania przestrzennego (jako podrozdział w rozdziale 4.) oraz w części o celach, wskaźnikach i zadaniach.	Wyjaśnienie Kwestie klimatyczne oraz dotyczące planowania przestrzennego zostały ujęte w każdym z komponentów środowiska.

Pytania zadane podczas spotkań

I.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Skąd pochodzą dane o walorach przyrodniczych zawarte w diagnozie POŚ?	Wyjaśnienie W rozdziale 4.10, opisującym stan zasobów przyrodniczych, zieleni miejskiej oraz stan lasów na terenie Wrocławia, posłużono się następującymi źródłami: - dane GUS, - dane RDOŚ we Wrocławiu, GDOŚ, GIOŚ; - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia, przyjęte uchwałą NR L/1177/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 stycznia 2018 r. - dane Urzędu Miejskiego Wrocławia: Biura Strategii Miasta, Wydziału Środowiska i Rolnictwa, Wydziału Wody i Energii, Biura

		Rozwoju Wrocławia; - https://geoportal.wroclaw.pl/; - Opracowanie ekofizjograficzne dla potrzeb Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia - aktualizacja 2017 r., Urząd Miejski Wrocławia. Wszystkie podane powyżej źródła zostały podane w przypisach w rozdziale 4.10. Odpowiadając na tę uwagę, warto powiedzieć, że autorzy mają świadomość tego, że Wrocław nie ma inwentaryzacji przyrody, ponadto potrzeba wykonania takiej inwentaryzacji została wyrażona przez wydziały Urzędu Miejskiego Wrocławia. Zapisano zatem w Programie zadanie: ZP.1.2. Inwentaryzacje i ekspertyzy dot. zasobów przyrodniczych, a także prowadzenie i aktualizacja baz danych informacji o zasobach przyrodniczych
2	Czy i jak jest monitorowany jest hałas pochodzący z przemysłu?	Wyjaśnienie Monitoring prowadzony jest przez WIOS, a także zgodnie z wydanymi decyzjami dla instalacji. Ponadto jest on uwzględniany w mapach akustycznych. Zapisy w POŚ odnoszą się do analizy wyników Map akustycznych z 2013 r. i 2017 r. Hałas przemysłowy charakteryzuje się bardzo ograniczonym zasięgiem – zazwyczaj do kilkudziesięciu metrów od zakładu i, w większości przypadków, nie stanowi zagrożenia dla terenów chronionych przed hałasem. Na terenie miasta powierzchnia obszarów zagrożonych długookresowym hałasem przemysłowym (LDWN), na których stan środowiska określono jako „nieдобry” wynosi 0,062 km², a jako „zły” 0,003 km². Obszar o „nieдобrych” warunkach

		zamieszkuje łącznie 178 osób w 69 lokalach mieszkalnych. Obszary najbardziej zagrożone hałasem przemysłowym w porze nocnej (LN), na których stan środowiska określono jako „niedobry”, zajmują powierzchnię 0,109 km², a tereny, na których stan środowiska określono jako „zły” – 0,011 km². Obszar o „niedobrych” warunkach akustycznych zamieszkuje łącznie 371 osób w 105 lokalach mieszkalnych. W okresie 2008-2017 odnotowano zbliżone wartości liczby ludności zagrożonej ponadnormatywnym hałasem przemysłowym (kilkaset osób).
3	W analizie SWOT znajduje się zapis „syntetyczny wzrost ruchu samochodów w roku 2020”. Czy był on we Wrocławiu faktycznie większy w porównaniu z poprzednimi latami?	Wyjaśnienie W 2020 r. z pewnością nie, czego dowodem jest brak przekroczeń NO₂. Nie można jednak stwierdzić, że sytuacja ta potwierdza trend. Rok był wyjątkowy ze względu na ograniczenia w poruszaniu się wprowadzone ze względu na pandemię. W Programie analizowany jest trend oraz kilkuletni okres, w którym liczba pojazdów rośnie (mówią o tym m.in. dane z bilansu CO₂ w zakresie transportu.) Dane z PZMM – liczba wjeżdżających pojazdów: 190 tys. pojazdów (lata 2010/11) 238 tys. pojazdów (rok 2018) Wzrost o 25%.
4	W jaki sposób oceniany będzie stopień realizacji celów programu? Czy wskaźniki programu mają być zgodne ze wskaźnikami MPA? W jakim zakresie ta zgodność występuje?	Wyjaśnienie Część wskaźników jest zgodna ze wskaźnikami z MPA oraz propozycjami ich zmian. Przykładowe to m.in.: - liczba/powierzchnia obiektów błękitno-zielonej infrastruktury w mieście, - liczba działań edukacyjnych,

	informacyjnych, promocyjnych dotyczących zmian klimatu. <u>Wskaźniki uwzględnione w Programie</u> 1. Ochrona klimatu i jakości powietrza: - stężenie średnioroczne B(a)P w powietrzu; - wielkość emisji dwutlenku węgla z obszaru gminy w danym roku / stopień redukcji emisji w stosunku do roku bazowego; - przeprowadzenie akcji/kampanii edukacyjnej dot. jakości powietrza; liczba kotłów na paliwo stałe, które zostały wymienione na niskoemisyjne; liczba budynków miejskich poddanych termomodernizacji; - liczba gospodarstw ogrzewających mieszkania gazem; - sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe dla budynków ogółem; - liczba kontroli nieruchomości pod kątem przestrzegania zakazu spalania odpadów w paleniskach oraz przestrzegania tzw. uchwały antysmogowej w ciągu roku; - produkcja energii z OZE zainstalowanych na budynkach miejskich i obiektach prywatnych; - długość ścieżek rowerowych; - liczba parkingów P&R; - liczba miejsc postojowych w ramach systemu Park&Ride; - liczba wymienionych autobusów na pojazdy spełniające min. normę EURO6; - długość tras tramwajowych; - udział torowisk w stanie dobrym i bardzo dobrym; - długość dróg poddanych czyszczeniu na mokro. 2. Zagrożenia hałasem: - liczba osób narażonych na ponadnormatywny hałas na terenie Wrocławia (wskaźnik LDWNI); - liczba osób narażonych na ponadnormatywny hałas na terenie Wrocławia (wskaźnik LN)
--	---

	3..Promieniowanie elektromagnetyczne: - udział ogólnej liczby punktów pomiarowych, w których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych. 4. Gospodarowanie wodami: - udział JCWP o stanie/ potencjale dobrym i bardzo dobrym; - udział JCWPd o bardzo dobrej lub dobrej jakości; - liczba zrealizowanych przez miasto inwestycji w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury; - liczba działań edukacyjnych, informacyjnych, promocyjnych dotyczących zmian klimatu. 5. Gospodarka wodno-ściekowa: - udział przemysłu w zużyciu wody ogółem; - zużycie wody na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych; - długość czynnej sieci wodociągowej (magistralnej i rozdzielczej); - długość sieci kanalizacyjnej (sanitarnej i ogólnospławnej); - długość sieci kanalizacji deszczowej; - liczba zbiorników bezodpływowych (tzw. szamb). 6. Gleby: - udział gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych (grunty użytkowane rolniczo); powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych poddana rekultywacji. 7. Gospodarka odpadami: - udział niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych w ogólnym strumieniu odpadów komunalnych; - poziom odzysku, w tym recyklingu odpadów 4 frakcji; - masa unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest. 8. Zasoby przyrodnicze: - liczba ustanowionych planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000; - liczba ustanowionych planów ochrony dla
--	--

		parków krajobrazowych; -powierzchnia siedlisk przyrodniczych -liczba gatunków objętych zabiegami czynnej ochrony; 9. Powierzchnia/liczba obszarów chronionych: - powierzchnia terenów zieleni (parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej, zieleń uliczna, cmentarze, ogrody działkowe); bilans nasadzeń i wycinek drzew ; - powierzchnia występowania zieleni wysokiej; - powierzchnia terenów zieleni na mieszkańca; - dostępność do terenów zieleni; lesistość. 10. Zagrożenia poważnymi awariami: -liczba przypadków wystąpienia poważnych awarii (odpowiadających definicji zawartej w art. 3 pkt 23 ustawy POŚ).
5	Większość działań ma na celu przeciwdziałanie następstwom zmian klimatu, które powodowane są przez nadmierną emisję CO₂. Z danych przedstawionych w raporcie IPCC wynika, że ze względu na wycieki metanu (bardzo silnego gazu cieplarnianego) przy wydobyciu gazu ziemnego całkowity ekwiwalent spalania gazu w zakresie emisyjności CO₂ jest bardzo podobny do spalania węgla. Czy w związku z tym Miasto nadal będzie dofinansowywać zakup pieców na gaz dla indywidualnego ogrzewania, dodając w ten sposób długoletnią presję emisyjną CO₂ z nowych instalacji gazowych? W jaki sposób Miasto chce osiągnąć zeroemisyjność, dofinansując i promując rozwiązania emisyjne?	Wyjaśnienie Opisana emisyjność wiąże się z emisją metanu na etapie wydobycia. Aktualna polityka w zakresie wymiany kotłów na gazowe jest zgodna z Polityką Energetyczną Polski 2040 Krajowego Planu na rzecz Energii i Klimatu. Ten drugi dokument zakłada utrzymanie zużycia gazu ziemnego (również do celów grzewczych) na podobnym poziomie w okresie od 2020 do 2040 roku, przy jednoczesnym wzroście zużycia energii z OZE i spadku zużycia węgla. Utrzymanie zużycia gazu na podobnym poziomie wiąże się z przyłączaniem nowych odbiorców, ale z drugiej strony – zmniejszonym zużyciem ze względu na poprawę efektywności energetycznej budynków (termomodernizacje). Działania w Programie są zgodne z Programem ochrony powietrza. Ponadto w budynkach wielorodzinnych (m.in. w kamienicach) trudno na chwilę obecną

		zapewnić ciepło z OZE ze względów ekonomicznych i technicznych.
6	Czego dotyczy wskaźnik „bilans nasadzeń i wycinek drzew” - czy obszaru całego miasta czy terenów w zarządzie ZZM? Jeżeli bilans nasadzeń i wycinek drzew będzie ujemny, to czy faktycznie założeniem jest wzrost tego wskaźnika?	Wyjaśnienie Wskaźnik dotyczy wyłącznie terenów Gminy Wrocław.
7	Czy wskaźnik pokrycia koronami drzew powierzchni miasta (w kontekście zazielenienia) jest możliwy do wprowadzenia?	Opinia nieuwzględniona Wprowadzono wskaźnik: "powierzchnia występowania zieleni wysokiej". Obecnie z przyczyn finansowych oraz technicznych nie jest możliwe wprowadzenie takiego wskaźnika do Programu (koszt pozyskania danych przez Urząd Miejski).
8	W jaki sposób program ma wpłynąć na rzeczywiste planowanie przestrzenne? Jakie narzędzie przewiduje się w tym celu?	Wyjaśnienie Aktualizacje Studium oraz opracowywane MPZP powinny uwzględniać zapisy Programu. W Programie zwraca się uwagę na konieczność planowania przestrzennego w służbie ochrony środowiska jako zasadniczego działania mitygacyjnego (w kontekście zmian klimatu, a także zanieczyszczeń emitowanych do środowiska).
9	Czy Wrocław planuje działania kompleksowe w kwestii roślin inwazyjnych, które nie znają przecież granic działek? Czy są w planie narzędzia prawne i organizacyjne, służące likwidacji stanowisk roślin inwazyjnych (szczególnie na terenach chronionych Natura 2000 i sąsiednich)? Czy te narzędzia umożliwią współpracę różnych jednostek gminy czy innych	Wyjaśnienie W Programie przewidziano zadanie ZP.2.1. Identyfikacja miejsc występowania oraz eliminacja gatunków inwazyjnych, które powinno być realizowane przez: Gminę Wrocław, dyrekcję parku krajobrazowego, PGL LP, organizacje pozarządowe, właścicieli i zarządcy nieruchomości. Odnośnie możliwości prawnych oraz

	zarządców działek, na których te rośliny występują?	procedur postępowania w zakresie zwalczania gatunków inwazyjnych zostaną określone w ustawie o gatunkach inwazyjnych (oczekuje na publikację) oraz aktach wykonawczych.
10	Czy w ramach zwiększenia obszarów zielonych i zwiększenia bioróżnorodności brane są pod uwagę także zdegradowane wnętrza podwórzowe w Śródmieściu?	Wyjaśnienie W Programie przewiduje się zazielenianie miasta we wszystkich strefach i jednostkach, w tym także w ścisłym centrum. Proponowane są min. elementy zazieleniające jak: zielone ściany, dachy, parki kieszonkowe, ogrody społeczne. W tym celu zaproponowano zadanie: ZP.3.2. Zwiększanie powierzchni zieleni na terenie Wrocławia (przeznaczanie gruntów na tereny zieleni, nasadzenia, założenia i utrzymanie terenów zieleni), a także ZP. 3.5. Zakładanie łąk kwietnych, ogrodów społecznych, schronień dla owadów, parków kieszonkowych, zielonych ścian i dachów, zielonych wiat przystankowych

Opinie poza zakresem konsultacji

I.p.	Treść opinii	Odpowiedź Urzędu Miejskiego Wrocławia
1	Pomimo planów zagospodarowania, od paru lat nie zrobiono nic, aby tereny zielone na osiedlu Nowe Żerniki (np. skwer Scharouna, teren obok bunkra) były regularnie koszone.	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
2	Brakuje informacji o tym, kiedy ruszą prace przewidziane w pierwotnych planach dla osiedla Nowe Żerniki (zespół boisk, dom kultury).	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie

		których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
3	W parkach brakuje publicznych toalet. Tam, gdzie są toalety typu toitoi, brakuje miejsca do umycia rąk.	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.
4	Lipa Piotrowska od kilku lat stara się o stworzenie parku w rejonie ul. Fryzjerskiej, a w zamian dostaje propozycje powiększonej rabaty.	Wyjaśnienie Zagadnienie wskazane w przedmiotowym wniosku nie mieści się w ramach faktycznych i prawnych, na podstawie których sporządzany jest Program ochrony środowiska.

PODSUMOWANIE

Konkluzje

Konsultacje miały na celu zebranie opinii na temat projektu Programu ochrony środowiska dla miasta Wrocławia na lata 2021–2025 z perspektywą do 2030 r. Mieszkańcy i mieszkanki mogli wyrazić swoje zdanie podczas e-spotkań, za pomocą e-formularza opinii oraz poprzez e-mail.

Opinie, zgłaszane w trakcie konsultacji, można skategoryzować tematycznie na te dotyczące jednego z dziesięciu obszarów Programu tj. zasobów przyrodniczych, gospodarki odpadami, ochrony klimatu i jakości powietrza oraz zagrożenia hałasem.

Priorytetowym dla mieszkańców tematem była ochrona zieleni miejskiej, zachowanie istniejących korytarzy ekologicznych i tworzenie nowych. W opinii osób biorących udział w konsultacjach palącą kwestią jest poprawa jakości powietrza w mieście oraz zmiany klimatyczne i wynikające z nich konsekwencje dla planety. Autorzy Programu zapewniają, że poprawa jakości powietrza jest dla Wrocławia priorytetowa, a w każdym komponencie Programu poruszone zostały tematy dotyczące adaptacji do zmian klimatu. Wskazano także możliwe w warunkach miejskich działania.

W opiniach pojawił się także postulat podjęcia działań z zakresu edukacji ekologicznej i w zakresie ochrony środowiska adresowanych m.in. do pracowników jednostek miejskich, liderów WBO, radnych osiedlowych, mieszkańców Wrocławia (od najmłodszych do seniorów); proponowano też kampanię dotyczącą picia wody z kranu oraz tworzenie centrów edukacji ekologicznej przy bibliotekach.

Część opinii została uwzględniona, Program uzupełniono o odpowiednie zadania i zapisy.

Podczas konsultacji pojawiły się krytyczne głosy odnośnie celów strategicznych Programu – krytykowano niski poziom wskaźników i wskazywano na problem z ich mierzalnością. Zdaniem uczestników i uczestniczek konsultacji nie dość jasno określono w dokumencie, w jaki sposób będą one mierzone. Gmina Wrocław nie zgodziła się z tą opinią. W jej przekonaniu cele Programu są ambitne, a przede wszystkim realne do osiągnięcia.

Szczegółowo do wszystkich opinii odniesiono się w tabeli zbiorczej zamieszczonej w rozdziale

Partnerzy lokalni

Partnerami lokalnymi konsultacji była Fundacja Partycypacji Biorę Udział z Wrocławia. Partnerzy współodpowiadali za przygotowanie i przeprowadzenie spotkań konsultacyjnych; podczas spotkań udzielali odpowiedzi na pytania mieszkańców i merytorycznie wspierali realizatorów konsultacji.

INFORMACJA O REALIZATORACH

Organizator konsultacji: Wydział Partycypacji Społecznej Urzędu Miejskiego Wrocławia

Wsparcie w realizacji: Fundacja na Rzecz Studiów Europejskich

Inicjator konsultacji: Wydział Środowiska i Rolnictwa UM Wrocławia

Wsparcie merytoryczne: Zarząd Zieleni Miejskiej we Wrocławiu, Zarząd Inwestycji Miejskich, Wrocławskie Inwestycje Sp. z o.o., Zarząd Dróg i Utrzymania Miasta we Wrocławiu, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o. we Wrocławiu, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. we Wrocławiu.

Realizatorzy/ki: Tadeusz Mincer, Anna Cwynar (Fundacja na Rzecz Studiów Europejskich); Dagmara Jacuńska (Fundacja Partycypacji Biorę Udział)

Opracowanie raportu: Iwona Nowak, Maria Rudnicka (Fundacja na Rzecz Studiów Europejskich).

Konsultacje oraz raport przygotowane zostały w ramach zadania publicznego „Wsparcie Procesów Konsultacji Społecznych na terenie Gminy Wrocław w latach 2020–2022” realizowanego przez Fundację na Rzecz Studiów Europejskich, współfinansowanego ze środków Gminy Wrocław.

Wrocław miasto spotkań

WROCLAW
ROZMAWIA

STOWARZYSZENIE
ŻÓŁTY PARASOL

WFO
WROCLAWSKIE
FORUM OSIEDLOWE

